Sociálně patologické jevy ovlivňující kvalitu života dětí na základních školách

Ing. Andrea Fojtů Barcuchová

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**Ing. Andrea FOJTŮ BARCUCHOVÁ**
Osobní číslo:	**H09685**
Studijní program:	**B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor:	**Učitelství odborných předmětů pro SŠ**
Téma práce:	**Sociálně patologické jevy ovlivňující kvalitu života dětí na základních školách**

Zásady pro vypracování:

Literární rešerše odborného tématu.
Analýza příčin a prevence sociálně patologických jevů.
Způsoby řešení sociálně patologických jevů na základních školách.
Návrh na nastavení systému jak předcházet příčinám, jak odhalovat sociálně patologické jevy, možnosti řešení.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J. TOMKO, A. Prevence sociálně patologických jevů : manuál praxe. Brno : Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. ISBN 8086568040.
VYKOPALOVÁ, H. Sociálně patologické jevy v současné společnosti. Olomouc : Univerzita Palackého, 2001. ISBN 8024403374.
ŘÍČAN, P., JANOŠOVÁ, P. Jak na šikanu. Praha : Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6.
BENDL, S. Prevence a řešení šikany ve škole. Praha : ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Lenka Mikulová**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **6. ledna 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **6. května 2011**

Ve Zlíně dne 6. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

L.S.

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
Fakulta humanitních studií

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby [1)];
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 [2)];
- podle § 60 [3)] odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 [3)] odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 12.4.2011 ..... Fijda Barcuchová .....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.
(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:
(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:
(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.
(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.
(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem bakalářské práce je „Sociálně patologické jevy ovlivňující kvalitu života dětí na základních školách“. Práce je rozdělena do dvou částí teoretické a praktické. V první části teoretické jsem vymezila pojem sociálně patologické jevy a věnovala jsem se těm nejčastějším jevům, které se vyskytují v současné době na základních školách nejčastěji u dětí, jedná se především o šikanu, alkoholismus, nikotismus, závislost na počítačových hrách.. V praktické části své bakalářské práce jsem se věnovala reálné situaci na konkrétní škole a to Základní škole ve Valašských Kloboukách, kde byl proveden výzkum pomocí dotazníkové metody mezi žáky.

Klíčová slova: sociálně patologické jevy, šikana, alkoholismus, drogová závislost, nikotismus, závislost na počítačových hrách

ABSTRACT

The topic of the bachelor work is „Social-pathologic phenomenons influencing a quality of children’s life at primary schools“. The work is divided into two parts, theoretical and practical. In the theoretical part I specified the term of social-pathologic phenomenons and focused for those phenomenons, which are actually the most frequevent among children at primary schools. In particular it is vexation, alcoholism, nicotinism, computer games addiction. In the practical part I consider the real situation at the Primary school Valašské Klobouky. I made a research among children using questionary method.

Keywords: Social-pathologic phenomenons, vexation, alcoholism, drug addicton, nicotinims, computer games addiction.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucí práce Ing. Lence Mikulové, za odborné vedení a poskytování cenných rad. Děkuji také všem respondentům mého průzkumu na Základní škole ve Valašských Kloboukách, především paní Mgr. Věře Běloušková, zástupkyni pro 1. stupeň, za její vstřícnost, ochotu a pomoc při zadávání dotazníkového šetření třídním učitelům.

OBSAH

ÚVOD **10**
I TEORETICKÁ ČÁST **11**
1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY **12**
1.1 Činitelé ovlivňující vznik sociálně patologických jevů 13
1.2 Důsledky sociálně patologických jevů 13
1.3 Příčiny sociálně patologických jevů 14
1.4 Prevence sociálně patologických jevů. 14
1.5 Cíle a strategie prevence sociálně patologických jevů 17
1.6 Prevence Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy 17
1.7 Minimální preventivní program 18
2 ŠIKANA A AGRESE **19**
2.1 Definice šikany 19
2.2 Vývoj šikanování 20
2.3 Diagnostika 22
2.4 Příčiny 23
2.5 Agresoři 24
2.6 Oběť 24
2.6.1 Následky šikanování 25
2.7 Jak zasáhnout proti šikaně 25
2.7.1 Odpovědnost školy 25
2.7.2 Školy a školská zařízení v prevenci šikanování 26
2.7.3 Postupy řešení šikanování 27
2.7.4 Metody vyšetřování šikany: 27
2.7.5 Spolupráce se specializovanými institucemi 28
2.7.6 Selhání školy v řešení šikany 29
2.8 Mobbing 29
3 ZÁVISLOST **30**
3.1 Definice závislosti 30
3.2 Rozdělení závislostí 31
3.3 Alkoholismus 31
3.3.1 Přímé známky zneužívání alkoholu a jiných drog 31
3.3.2 Prevence problémů působených alkoholem u dětí a dospívajících 32
3.4 Drogová závislost 32
3.4.1 Zneužívání (abúzus) 33
3.5 Závislost na nikotinu 33
3.6 Netomanie (závislost na internetu) 33
3.7 Závislost na počítačových hrách 34
3.8 Závislost na televizi 35
II PRAKTICKÁ ČÁST **36**
4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU **37**

4.1 CÍL VÝZKUMU 37
4.2 POJETÍ VÝZKUMU 37
4.3 VÝZKUMNÝ VZOREK 37
4.4 VÝZKUMNÁ TECHNIKA 38
4.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT 39
4.6 HYPOTÉZY 39
4.7 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU 39
4.8 DISKUZE 65
ZÁVĚR 66
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY 67
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK 69
SEZNAM OBRÁZKŮ 70
SEZNAM TABULEK 71
SEZNAM PŘÍLOH 72

ÚVOD

Svou pozornost ve své práci věnuji dětem základní školy, neboť průzkumy na školách svědčí o tom, že se sociálně patologické jevy objevují mezi žáky velmi často. Šíření patologických jevů je zapříčiněno prostředím, ve kterém jedinci i skupiny vyrůstají, působení pozitivních a negativních vlivů. Jestliže převládnou negativní vlivy, kterým se jedinec není schopen ubránit, ovlivňuje to jeho chování a jednání negativním způsobem, které označujeme jako sociálně patologické vlivy.

Sociálně patologické jevy je téma značně obsáhlé a různorodé. Problematika sociálně patologických jevů, snížení rizik jejich vzniku a důsledků, je jedním ze současných témat, jejichž význam zaznamenává trvalý růst.

Pomocí anonymního dotazníku jsem se snažila provést šetření u žáků druhého stupně základní školy, kde bylo hlavním cílem zjistit četnost výskytu sociálně patologických jevů, pomocí otázek jsem se snažila monitorovat situaci sociálně patologických jevů u jednotlivých ročníku druhého stupně.

Ve své bakalářské práci si kladu za cíl získat základní informace k aktuální tématice sociálně patologické jevy a prostřednictvím dotazníkového výzkumu se snažím zmapovat situaci na konkrétní základní škole. Cílem práce není postihnout celou problematiku sociálně patologických jevů, ale pouze jen některé jevy, a to hlavně jevy vyskytující se v současné době na základních školách nejčastěji šikana, alkoholismus, závislost na počítačových hrách, příčiny a oblast prevence sociálně patologických jevů. Celá práce je rozdělena na dvě části, část teoretickou a praktickou.

Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole jsem si kladla za cíl, komplexně popsat a definovat sociálně patologické jevy. Ve druhé kapitole jsem se teoreticky zabývala pojmem šikana, její definicí, vývojem šikany, diagnostikou. Ve třetí kapitole jsem se zabývala sociálně patologickým jevem, kterým je závislost, definicí závislostí a jednotlivými typy závislostí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

Sociálně patologické jevy představují vychýlení chování a jednání od pravidel a norem společnosti, nerespektování požadavků které jsou na jedince a skupiny kladeny. Tyto odchylka od normy můžou být negativní, ale i pozitivní označujeme je pojmem „*sociální deviace*“.

Autoři: Pokorný, Telcová, Tomko napsali ve své publikaci [1]: „*Vývoj společnosti, resp. každého společenství je charakteristický dynamikou probíhajících procesů a změn. Změny se týkají všech členů společnosti a prostředí, ve kterém žijí. Projevy procesů a důsledky změn nemusí být vždy přínosné jak pro jedince, tak i jeho sociální prostředí.*“

„Sociálně patologickými jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak i individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím.

Sociálně patologický jev není nahodilý, ale má svou genezi, dynamiku, příčiny, důsledky, a vztahuje se k mnoha prvkům prostředí, ve kterém vznikl.“

V současné době se jedná o pojem, který je hodně rozšířen ve školních zařízeních, výsledky výzkumů jsou velmi hrozivé, alarmující je i počet dětí, které volají na linky bezpečí o pomoc. Podle výsledků průzkumů patologické jevy zaznamenávají trvalý růst, proto je třeba jim věnovat pozornost a zájem pedagogů, psychologů také i rodičů. Děti představují rizikovou skupinu v oblasti sociálně patologických jevů, snižuje se věkovou hranice, kdy se dítě setkává s násilím, agresí, šikanou, závislosti na alkoholu, cigaretách,…. [1]

Oblastí výskytu sociálně patologických jevů:

- ✓ Mezilidské vztahy- šikana, agrese
- ✓ Návyky
- ✓ Agresivita
- ✓ Sekty, kulty a jiná společenská uskupení
- ✓ Kriminalita
- ✓ Hráčství
- ✓ Sex

- ✓ Rasová problematika

Důsledky sociálně patologických jevů

Jedinec: tělesné zdraví, duševní zdraví, sociální odmítnutí, neschopnost využití a rozvinutí svých potenciálů, ochuzení- snížení kvality života

Prostředí: rodina, pracovní prostředí: výkonnost v týmu, tvořivost, poškození vztahů, materiální škody, společnost

1.1 Činitelé ovlivňující vznik sociálně patologických jevů

Identifikace rizikových, problémových faktorů je důležité pro potřeby řešení prevence těchto jevů. Pro prevenci je důležité včas identifikovat, rozpoznat symptomy patologického chování a jednání u jedince nebo skupiny, aby bylo možné jedinci pomoci, důležitější je jevům předcházet, brat je vážně. [1]

Mezi činitele ovlivňující vznik sociálně patologických jevů patří:

- ✓ Jedinec, rizikovými faktory jsou charakterové vlastnosti jedince, povaha, inteligence, pohlaví, náboženství a víra, poruchy chování, zdraví i duševní zdraví, využití volného času, životní styl, sociální zdatnost, chování jednotlivců samostatně a ve skupině.
- ✓ Rodina, za rizikové faktory považujeme rodinné zázemí, vazba mezi rodiči a dítětem, komunikace mezi členy rodiny, výchova, sklony k závislostem u členů rodiny, postoj rodičů k návykovým látkám.
- ✓ Školní prostředí, k rizikovým faktorům této skupiny patří málo efektivní programy prevence sociálně patologických jevů ve školách, atmosféra ve třídě, školní klima, vrstevníci, užívání návykových látek vrstevníky, využití volného času žáků. Velmi důležitým faktorem který působí na děti je učitel, jeho motivace rozvíjet mravní stránku žáků, kompetence, kvalifikace, znalosti z oblasti pedagogiky, psychologie, etiky.
- ✓ Společnost, rizikovými faktory jsou dostupnost návykových látek, postoje, hodnoty, módní trendy, vliv médií, reklamy, špatná informovanost žáků o následcích užívání návykových látek

1.2 Důsledky sociálně patologických jevů

Jedinec nebo skupina používá návykové látky z různých důvodů zvědavost, fyzická dispozice, vzor v rodině, z nudy, druh zábavy, nezájem a nedostatek citové odezvy v rodině, osobnost

jedince, soutěživost. Důsledky asociálního chování se mohou projevovat v životě: na zdraví onemocnění, ve vztahu k rodině k přátelům, ve schopnostech a dovednostech, vědomostech, cílech, při komunikaci, ve prospěchu, … . [1]

1.3 Příčiny sociálně patologických jevů

Příčiny vzniku těchto jevů jsou různé. Děti se snaží ohromit své okolí, vrstevníky, kamarády. Snaží se o rychlejší dospění, upoutat pozornost, zažít neobvyklé zážitky, snaha se rovnat s jinými, přímý vliv přátel, apatie, špatné rodinné zázemí, úmrtí blízké osoby,… V oblasti příčin hraje velmi důležitou roli rodina, rodinné klima, vztahy v rodině, postoje rodičů, komunikace mezi dětmi a rodiči, informovanost dětí o návykových látkách od rodičů jaké nebezpečí jim hrozí s užíváním těchto látek. [1]

1.4 Prevence sociálně patologických jevů.

Autoři: Pokorný, Telcová, Tomko „*Prevencí sociálně patologických jevů rozumíme koncepční, komplexní, cílený, plánovitý, flexibilní a efektivní soubor opatření, odborných činností a nabídek, zaměřený na posilování a rozvoj společensky žádoucích postupů, hodnot, forem, zdravého životního stylu, chování a jednání jednotlivců i skupin*“.

Na základě identifikace problémového systému vzniká komplexní, dlouhodobě konci-povaný program, který umožní stanovit optimální a efektivní postup při preventivním pů-sobení. Cílem a smyslem diagnostických metod je identifikovat stav v dané oblasti, přispět k poznání zdravých jevů a jejich forem, kvalitativně a kvantitativně postihnout míru zasa-žení jednotlivců a skupin nezdravými jevy a formami. [1, 2]

Zásady prevence:

- ✓ Získat důvěru dítěte a umět mu naslouchat
- ✓ Umět s dítětem o alkoholu a drogách hovořit
- ✓ Předcházet nudě
- ✓ Pomáhat dítěti přijímat hodnoty, které usnadní alkohol a drogy odmítat
- ✓ Vytvořit zdravá rodinná pravidla
- ✓ Pomoci dítěti se ubránit nevhodné společnosti
- ✓ Posílit sebevědomí dítěte

- ✓ Spolupracovat s dalšímu dospělými

Prevence a efektivnost využití prostředků na ni vynaložených nespočívá jen na dobré vůli a zápalu či obavách rodiče, ředitele školy,…. .Účinnost prevence je dána mnoha faktory, které se různí podle specifik prostředí, ve kterém se ten který z nás pohybuje.

Každý kdo se chce, či musí zabývat prevencí, by si měl umět odpovědět na následující otázky:

- ✓ Proč chci prevenci (co očekávám)
- ✓ Co budu v rámci prevence provádět- analýza možností a zdrojů?
- ✓ Jak to budu provádět- v jaké formě?
- ✓ Jak vyhodnotím získané informace o prevenci (zpětná vazba- kritéria účinnosti)

Při zpracování programu prevence musíme vědět:

- ✓ Proč prevence, důvody, které nás k vypracování programu prevence sociálně patologických jevů vedou
- ✓ Na co má být prevence zaměřená:

a) Prevence proti nezdravému životnímu stylu

b) Prevence zaměřená na podporu zdravého životního stylu

- ✓ Co od prevence očekáváme, jakého cíle chceme dosáhnout

Rysy projektu programu prevence, kterými by se efektivní prevence měla vyznačovat:

1. Informace o cílové skupině
2. Včasnost
3. Komplexnost a soustavnost
4. Koncepčnost a plánovitost
5. Atraktivnost a přitažlivost
6. Primární zaměřenost na podporu a posílení identifikovaných zdravých postojů, hodnot a zájmů.

7. Rozšiřování nabídky forem a metod zdravého životního stylu.

Pro analýzu aktuálního stavu se používají dotazníky, které usilují o orientační zmapování. Protože se jedná o problematiku, která se vyskytuje u žáků na základních školách, zvyšuje se počet žáků závislých na návykových látkách, roste i násilí, agresivita jedinců. Je důležité stanovit prevenci sociálně patologických jevů, která by se zaměřovala na základní školy, centra volného času, protože včasné řešení je jednodušší, než řešit problémy, které tím vznikají. [2]

1. 2. 1 Dělení prevence

Aby byla prevence sociálně patologických jevů účinná, měla by být dostatečně komplexní a je důležitá vzájemná spolupráce mezi jednotlivými úrovněmi prevence. [3, 4]

Členění prevence sociálně patologických jevů::

- ✓ primární prevence – jedná se o konkrétní aktivity realizované s cílem předejít problémům a následkům sociálně patologických jevů, případně minimalizovat jejich negativní dopad, včetně dalšího šíření. Předcházení zejména následujícím rizikovým jevům v chování žáků: záškoláctví, šikana, násilí, užívání návykových látek. Rozpoznání a zajištění včasné intervence zejména v případech: domácího násilí, týrání a zneužívání dětí, ohrožování výchovy mládeže, poruch příjmu potravy. Primární prevenci sociálně patologických jevů můžeme rozdělit na :

- nespecifická primární prevence– aktivity, které tvoří nedílnou součást primární prevence a jejímž obsahem jsou všechny metody a přístupy umožňující rozvoj harmonické osobnosti, včetně možnosti rozvíjení nadání, zájmů a pohybových a sportovních aktivit. Programy nespecifické prevence (např. různé volnočasové aktivity) by existovaly a byly žádoucí i v případě, že by neexistovaly sociálně patologické jev.

- specifická primární prevence- systém aktivit a služeb, které se zaměřují na práci s dětmi, u níž lze v případě jejich absence předpokládat další negativní vývoj a který se snaží předcházet nebo omezovat nárůst jeho výskytu.

- ✓ sekundární prevenci – předcházení vzniku, rozvoji a přetrvávání rizikového chování nastupuje tehdy, existují-li rizika a signály negativního vývoje jedince či sociální skupiny, poradenství a léčení.

- ✓ terciární prevenci –zaměřena na jedince, u kterých se již nežádoucí sociálně patologický jev projevil. Úkolem je zmírnit následky negativního jevu.

1.5 Cíle a strategie prevence sociálně patologických jevů

Základním cílem prevence sociálně patologických jevů, je chránit a ochránit jedince před negativními jevy, které ho obklopují ve společnosti, ale i zamezit růst negativních jevů, které působí na děti. Proto si každá základní škola vytváří vlastní cíle a strategie, aby byla schopná sociálně patologickým jevům předcházet, zabránila jejich působení nebo omezila jejich výskytu na půdách školy.

Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu Ministerstva školství, vychází ze závěrů pravidelných jednání s krajskými koordinátory a metodiky prevence, výsledků analýzy potřeb terénu, z dlouhodobých cílů stanovených strategiemi nadresortních orgánů, ze zkušeností z naplňování koncepcí prevence zneužívání návykových látek a dalších sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Strategie prevence je v souladu s Národním programem rozvoje vzdělávání, tzv. Bílou knihou, s Akčním plánem Evropské unie boje proti drogám. Období školního vzdělávání má velmi významnou funkci v oblasti formování osobnosti mladých lidí a vše, co se v tomto období nepodaří se jen velmi obtížně napravuje v období dospělosti. Toto je také důvod, proč je oblasti prevence sociálně patologických jevů u školní populace věnována mimořádná pozornost, a to nejen ze strany ministerstva, ale i všech dalších složek podílejících se na řízení školství, zvláště pak krajů a obcí. Strategie prevence sociálně patologických jevů by měla být založena na spolupráci mezi dětmi a pedagogickými pracovníky (například ředitelé škol, školní metodici prevence, školní psychologové, pracovníci pedagogicko psychologických poraden, kteří se sociálně patologickým jevů věnují a zabývají. [4, 5]

1.6 Prevence Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) má stěžejní podíl při uplatňování školní primární prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže. ZákladnímI cíli strategie primární prevence sociálně patologických jevů u dětí na základních školách je:

- ✓ výchova ke zdravému životnímu stylu
- ✓ rozvoj a podpora sociálních kompetencí
- ✓ zkvalitnění koordinace a kontroly specifické primární prevence a dosažení vyšší kvality a efektivity prováděných programů

Ministerstvo v oblasti prevence sociálně patologických jevů plní několik důležitých úkolů. Jednak je to stanovování základních strategií v daných oblastech, stanovení priorit na budoucí období, podpora vytváření vazeb a struktury subjektů realizujících či spolupodílejících se na vytyčených prioritách a v neposlední řadě podpora vytváření materiálních, personálních a finančních podmínek nezbytných pro vlastní realizaci prevence ve školství.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vyčleňuje ze svého rozpočtu ročně několik mil. korun na Programy na podporu aktivit v oblasti prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství. MŠMT poskytuje každoročně v rámci Programu státní podpory práce s dětmi a mládeží na oblast zabezpečení volného času dětí a mládeže finanční prostředky ve výši několika milionů korun. [4]

1.7 Minimální preventivní program

Minimální preventivní program je vydán na základě Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. Minimální program prevence vypracovávají základní školy na příslušný školní rok každoročně (krátkodobé cíle primární prevence) nebo v časově delším horizontu (dlouhodobá preventivní strategie). Je součástí výchovně vzdělávacího programu školy. Odráží specifikace regionu, školy a vždy vychází z aktuální situace na škole a reflektuje evaluaci průběhu předchozího období (školního roku). MPP vypracovává školní metodik prevence v úzké spolupráci s ostatními pedagogickými pracovníky za podpory vedení školy. Opírá se zejména o užší tým pracovníků: výchovný poradce, školní psycholog. Je iniciátorem, koordinátorem, zpracovatelem MPP, může spolupracovat s pedagogicko psychologickými poradnami, Policií ČR nebo jinými institucemi, které se těmito problémy zabývají. Průběžně vyhodnocuje preventivní strategii školy a vypracovává závěrečnou evaluační zprávu za příslušný školní rok. Tato zpráva je obvykle součástí výroční zprávy školy. [6]

2 ŠIKANA A AGRESE

2.1 Definice šikany

Šikana ve škole je zřejmě stejně stará jako škola sama, neboť vždy docházelo k přestupkům, že „silnější“ ubližovali „slabším“. Školní šikana není záležitostí poslední doby, nýbrž k projevům šikanování docházelo již v dobách dávno minulých. Šikanu řadíme mezi patologické formy mezilidského soužití. Představuje formu agresivního násilí a tzv. psychotraumatizace ve skupině, je jednou z forem syndromu CAN, chováním, které lze charakterizovat jako asociální. Jedná se o agresivní jednání, pomocí kterého si šikanista způsobováním fyzických nebo psychických útrap zjednává či udržuje převahu nad svou obětí. [10]

Šikana je typem násilí, nebezpečný sociálně patologický jev, při němž je omezována zejména osobní svoboda a svoboda rozhodování, je ponižována lidská důstojnost a čest, mnohdy je obětem ubližováno na zdraví či na majetku. Obyčejně mluvíme o šikaně tehdy, když jde o opakované jednání, ve velmi závažných případech označujeme za šikanu i jednání jednorázové, s hrozbou opakování, kde je nepoměr sil (samoúčelnost převahy agresora nad obětí). [7, 9, 11, 12, 13, 14]

Pavel Říčan uvádí ve své publikaci „Agresivita a šikana mezi dětmi“ definici šikanování, se kterou pracují v poslední době přední britští badatelé: „ Šikanování říkáme tomu, když jedno dítě nebo skupina dětí říká jinému dítěti ošklivé a nepříjemné věci, bije je, kope, vyhrožuje mu, zamyká je v místnosti a podobně. [8, 10]

Kolář popisuje šikanu: Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáky či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci. Uvádí přehled konkrétních typů a forem agresí a manipulací: [9]

- ✓ Fyzická agrese a používání zbraní
- ✓ Slovní agrese a zastrašování zbraněmi
- ✓ Slovní agrese a zastrašování zbraněmi
- ✓ Krádež, ničení a manipulace s věcmi
- ✓ Násilné a manipulativní příkazy

Setkáváme se s ní ve škole, školském zařízení, při volnočasových aktivitách, ve sportovním oddílu, při klubové činnosti nebo na pracovišti, kde v rámci své brigády nebo studijní praxe. [7, 8, 9, 10, 11, 12, 13]

O šikaně hovoříme tehdy splňuje tyto znaky:

- ✓ je cílené vůči jedinci nebo skupině osob (obětí)
- ✓ jeho záměrem je oběti ohrozit, zesměšnit, ponížit nebo zastrašit
- ✓ obvykle je často opakované, někdy i dlouhodobé
- ✓ existuje skupina osob, kterým toto jednání přináší prospěch či uspokojení (agresoři)
- ✓ oběť se tomuto chování neumí bránit a dlouhodobě trpí

2.2 Vývoj šikanování

Kolář , hovoří o šikaně jako o chorobě, strukturuje vývoj tohoto onemocnění celé skupiny do pěti stádií. Vztahy, ke kterým dochází při šikaně, totiž mají svou vnitřní dynamiku a svůj zákonitý vývoj. [8, 9, 10]

První stádium: zrod ostrakismu

Jedná se o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře je neoblíbený, nemilovaný a neuznávaný. Ostatní členové skupiny ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, intrikují proti němu, dělají na jeho účet drobné „ legrácky“. Tato situace představuje zárodečnou podobu šikanování a skrývá v sobě riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stádium: fyzické agrese a přitvrzování manipulace

Ostrakismus může přerůst do dalšího stadia. Důvodů bývá více. Kolář hovoří o tří častých příčinách:

1) V případě náročných situací, kdy stoupá ve skupině napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako jeho „ ventil“. Spolužáci si nich odreagovávají své nepříjemné pocity, které pramení např. z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že je chození do školy obtěžuje. Tehdy dochází k přitvrzování manipulace a objevuje se zprvu fyzická agrese.
2) V podmínkách, kdy žáci spolu tráví hodně času mohou mezi sebou vytvářet hlubší vztahy, např. na brigádě, na horách, ve škole v přírodě. Pro zvládnutí své nejistoty ne-

bo „přežití“ nudného, šedivého programu nutkavě vymýšlejí a většinou i rychle přitvrzují „ zábavu“ na úkor nejzranitelnějšího spolužáka.

3) Nebezpečné jsou situace, pokud se v jedné třídě sejde několik výrazně agresivních a asociálních jedinců a v rámci své „přirozenosti“ od samého počátku používají násilí pro uspokojování svých potřeb (biji a týrám někoho slabého a ustrašeného). Osud vývoje závisí na míře pozitivního zaměření skupiny a na postojích žáků k šikanování. Pokud ve skupině existuje soudržnost, panují zde kamarádské vztahy a převažují pozitivní morální hodnoty, kdy žáci mají zásadně negativní postoje k násilí a ubližování slabším, potom pokusy o šikanování neuspějí. Pokud je imunita skupiny nějakým způsobem oslabena, potom jsou pokusy o šikanování trpěny a násilí zakoření v nějaké formě.

Třetí stádium: klíčový moment - vytvoření jádra

Pokud se přitvrzeným manipulacím a i počáteční fyzické agresi jednotlivců nepostaví pevná hráz, v tom případě se často utvoří skupina agresorů, tzv. úderné jádro. Tito šiřitelé „viru“ už nikoli náhodně, nýbrž systematicky začnou spolupracovat a šikanovat nejvhodnější oběti, tj. nejslabší jedince ve skupině. Klíčový moment, kdy se rozhoduje, jestli se počáteční stadium přehoupne do stadia pokročilého. Nezformuje- li se do té doby žádná silná pozitivní podskupina, která bude podskupině tyranů alespoň rovnocenným partnerem ve vlivu a popularitě svých členů, potom tažení agresorů za mocí může nerušeně pokračovat.

Čtvrté stadium: většina přijímá normy agresorů

Jestliže není ve skupině silná férová podskupina, činnost jádra agresorů bez odporu pokračovat. Normy tyranů jsou přijaty většinou a stávají se nepsaným zákonem. U skupiny, která je přemnožena „ virem“ šikanování, dochází k vytvoření jakési alternativní identity, jakéhosi druhého já, které je zcela poplatné normám vůdců. Věci (výzvy) hlásané pedagogy, zcela ustupují do pozadí. I hodní, mírní, ukáznění žáci se začínají chovat krutě, když se např. aktivně podílejí na týrání spolužáka a prožívají přitom uspokojení.

Páté stadium: totalita neboli dokonalá šikana

Normy agresorů jsou přijaty nebo respektovány všemi členy skupiny tzv. stadia vykořisťování „ dobrovolnému“ rozdělení členů skupiny na otrokáře a otroky. Otrokáři využívají na otrocích vše, co je využitelné: od materiálních hodnot po jejich tělo, city, školní znalosti a rozumové schopnosti.

2.3 Diagnostika

Jak poznáme, že se dítě stalo obětí šikany? Je mylné čekat na to, že se nám dítě samo svěří!

Pokud chceme zjistit, zda se dítě nestalo obětí šikany, měli bychom na ně soustředit pozornost, sledovat známky chování, změn zevnějšku, jakákoliv změna kterou u dítěte nečekáme může být projevem šikany. K podezření vedou specifické známky v jeho chování, není pravidlem, že se šikanované dítě stáhne do sebe, je smutné, apatické, mohou být i drzé na učitele i rodiče, používají vulgární slova, odsekávají. Varovné signály můžeme rozdělit na přímé a nepřímé ukazatele: [8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15]

Nepřímé ukazatele= chování nebo vzhled dítěte

- strach jít ráno do školy
- záškoláctví
- opakované bolesti hlavy či břicha
- zhoršení prospěchu ve škole
- dítě je o přestávkách samo a vyhledává blízkost učitele
- při týmových sportech a hrách bývá voleno do mužstva či skupiny poslední
- dítě je nejisté, ustrašené, smutné, stísněné, nešťastné
- náhlé zhoršování školního výkonu a prospěchu
- dítě má náhle rozházené, poškozené věci
- dítě náhle přestává plnit domácí úkoly, resp.mu chybí sešity, pomůcky apod.
- dítě mívá poškozený, zašpiněný oděv
- dítě má různé odřeniny, škrábance, modřiny apod.
- ztráta kamarádů a spolužáků, kteří ho ji nenavštěvují
- nechuť chodit do školy
- změna trasy do školy a ze školy, volba cesty oklikou
- zloba vůči rodičům
- nečekaná agrese k sourozencům
- noční děsy

- poruchy spánku
- smutek
- ztráta zájmu o učení
- ztráty peněz a předmětů z bytu
- časté žádosti o peníze
- ustrašené vystupování
- odmítání se svěřit s problémem

Přímé ukazatele = chování okolí vůči dítěte

- úmyslné ponižování,nadávky, okřikování, pokořující přezdívka
- hrubé žertování a zesměšňování
- kritika dítěte, výtky na jeho adresu
- neustálé kritizování a zpochybňování
- poškozování oděvu a krádeže osobních věcí
- příkazy, které dítě dostává od jiných dětí, posluhuje kamarádům
- výsměch a pohrdání
- honění a strkání, šťouchání, rány, kopání, bití
- rvačky
- omezování svobody

2.4 Příčiny

Velice důležité je pátrat po příčinách, proč se dítě agresor chová tak, a proč se jiné dítě stalo obětí. Na základě podrobné analýzy příčin se nám může podařit najít řešení šikany. Velmi často jsou kořeny v rodinách. [8, 9, 10, 11, 12]

- ✓ Tlak kolektivu – jedinec je nucen, aby se choval tak, jak společnost očekává
- ✓ Touha po moci – přání ovládat druhé, za účelem prospěchu, uspokojení vlastního ega
- ✓ Motiv krutosti –vidět někoho trpět působí jedinci potěšení
- ✓ Zvědavost, experiment – týrání funguje do určité míry jako pokus.

2.5 Agresoři

Agresor, ten, kdo se aktivně účastní šikany, ten, který ji začíná a vede, iniciátor. Iniciátory šikany bývají většinou jedinci starší, fyzicky vyspělejší, popř. sociálně narušené osoby, disharmonická osoba,pocházejí z rodin, kde se buď otec, matka, dopouštějí fyzického nebo citového násilí, tělesně trestají. Mechanismus nápodoby, metody příkladu, své děti učí, že násilí, agrese jsou vhodné prostředky, aby člověk dosáhl svého. Posilující vliv na agresivní chování má na svědomí negativní zkušenost z rodiny, ,…[7, 9, 10, 11, 12, 14, 15]

Typy iniciátorů šikanování podle Koláře: [9]

1. Hrubý, primitivní, impulsivní-šikanuje tvrdě, nelítostně, vyžaduje absolutní poslušnost, používá šikanování k zastrašování ostatních. Častý výskyt agrese a brutality rodičů.
2. Slušný, kultivovaný- násilí a mučení je cílené a rafinované, děje se spíše ve skrytu, bez přítomnosti svědků.
3. Srandista- optimistický, výmluvný, se značnou sebedůvěrou. 3ikanuje pro pobavení sebe i ostatních. Absence duchovních a mravních hodnot v rodině.

2.6 Oběť

Postihnout, jak vypadá oběť šikanování, je obtížné. Obětí se může stát, kterékoliv dítě. Existují určité rysy v chování a jednání obětí, které agresoři umí velmi dobře vycítit a zcela efektivně využít. Častým motivem k šikaně jsou nápadné vnější znaky (brýle, ryšavé vlasy), fyzická a rasová odlišnost, rozumová a mentální odlišnost, psychická odlišnost , různá inteligence, socioekonomické postavení rodiny …. [7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15]

Typologie obětí:

1. Oběti „slabé“- s tělesným a psychickým handicapem
2. oběti „silné“ a nahodilé- umí se bránit, ale tím vyvolá potřebu šikanování
3. oběti „deviantní“ a nekonformní- liší se od skupiny, šprti, jiná rasa
4. typická oběť- slabý, úzkostný, zalekne se, je snadné mu ublížit

2.6.1 Následky šikanování

Jedinec, který je šikanován nese následky na duševním a tělesném zdraví po celý svůj život. Jsou i případy, kdy již oběť není schopná snášet nátlak a ponižování a sahá k sebevraždě U oběti dochází k ohrožování somatického (ublížení na zdraví, sebevražedné jednání). Šikana způsobuje oběti silný sociální stres. Potíže, které se objevují u obětí šikanování, lze zařadit do kategorie posttraumatické stresové poruchy, která se projevuje čistě psychickými a somatickými symptomy. K psychickým důsledkům šikany patří zvýšený sklon k úzkostnosti, depresivní ladění,… . Somatické projevy zahrnují poruchy spánku, snížení imunity, větší sklon k prožívání bolesti a celkové nepohody. [8, 9,10,11]

2.7 Jak zasáhnout proti šikaně

2.7.1 Odpovědnost školy

- ✓ Škola či školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc. [1, 9, 10, 11]
- ✓ Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů) vydírání (§ 235), omezování osobní svobody (§ 213), útisku (§ 237), ublížení na zdraví (§ 221 – 224), loupeže (§ 234), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197a), poškozování cizí věci (§ 257), znásilnění (§ 241), kuplířství (§ 204) apod.
- ✓ Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§ 168, 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí ještě i další trestné činy jako např. nadržování (§ 166 trestního zákona) či schvalování trestného činu (§ 165 trestního zákona), v krajním případě i podněcování (§ 164 trestního zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§ 10 trestního zákona) mů-

že jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

2.7.2 Školy a školská zařízení v prevenci šikanování

Základem prevence šikanování a násilí na školách je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (a mezi žáky a učiteli). Školy a školská zařízení při efektivní realizaci prevence šikanování usilují o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem:

- ✓ Podporují solidaritu a toleranci,
- ✓ Podporují vědomí sounáležitosti,
- ✓ Posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy,
- ✓ Uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt,
- ✓ Rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

Ředitelé škol a školských zařízení odpovídají za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Vychází přitom z komplexního pojetí preventivní strategie, která je ve smyslu Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 20 006/2007-51 součástí Minimální-ho preventivního programu školy. Ředitelé zejména:

- ✓ Zajistí vzdělávání pracovníků (pedagogických i nepedagogických) v akreditovaných kurzech k problematice šikanování. Vzdělávání pedagogických pracovníků se řídí § 10 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému vzdělávání pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb. Vzdělávání školního metodika prevence ve specializačním studiu se řídí § 9 vyhlášky č. 317/2005 Sb.
- ✓ Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků mezi žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, podle potřeby při přecházení žáků mezi budovami školy, do zařízeného školního stravování a do školní družiny. Především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.

- ✓ Zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro jeho oběti a pachatele, tak i pro celý třídní (školní) kolektiv. Za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování.
- ✓ Zajistí doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.

Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky a studenty k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.

Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce. Důležité aktivity školy nelze spojovat jen s určitým vyučovaným předmětem nebo skupinou předmětů. Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům ovlivňují chování žáků.

Ve školním řádu budou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.

2.7.3 Postupy řešení šikanování

Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach obětí, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených. Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování. Existuje rozdíl mezi vyšetřováním počátečních a pokročilých stadií šikanování. [9, 10, 11]

2.7.4 Metody vyšetřování šikany:

Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou) lze doporučit strategii v těchto pěti krocích:

1. rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi
2. nalezení vhodných svědků
3. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů)

4. zajištění ochrany obětem
5. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídní-ho lynčování, vyžaduje následující postup:

1. překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti
2. domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování
3. zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi
4. pokračuje pomoc a podpora oběti
5. nahlášení policii
6. vlastní vyšetřování

V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR.

V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat ji péči pedagogicko psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

2.7.5 Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány. Zejména:

1. V resortu školství s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
2. V resortu zdravotnictví s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
3. V resortu sociální péče s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence, případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy nebo školského zařízení oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

Ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popřípadě opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

2.7.6 Selhání školy v řešení šikany

V případech podezření nebo již prokazatelných projevů šikany, které nejsou bezodkladně a uspokojeně řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně metodika prevence či výchovného poradce, je zcela namístě obrátit se na ředitele příslušné školy nebo školského zařízení.

Pokud se však projeví nečinnost i ze strany ředitele, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost na školu České školní inspekci. Stížnost podaná osobně, písemně nebo v elektronické podobě přijímá na všech pracovištích ČSI.

Současně je potřebné v odůvodněných případech zajistit oběti šikanování pomoc psycho-loga, speciálního pedagoga, popřípadě jiného specialisty. [1, 9, 10, 11]

2.8 Mobbing

Tento typ šikanování se objevuje na pracovištích, kde vychází buď od spolupracovníků (mobbing- nadávky, pomluvy a různé naschvály mezi kolegy na pracovišti, jejichž cílem je přimět šikanovaného opustit pracoviště), nebo nadřízených (bossing- šikana ze strany šéfů vůči podřízeným). [1, 16]

3 ZÁVISLOST

Jedná se o patologický jev, které se vyskytuje u žáků základní školy, jejichž problematikou se zabývá etopedie.

Hlavními příčinami závislostí u dětí a mladistvých bývají problémy ve škole, vztahy v rodině nebo nezájem či konfliktní vztahy s rodiči, kterým chce dítě uniknout, bezradnost, útěk před problémem, neschopnost se vypořádat s tlakem vrstevníků, part, snaha upozornit na sebe, experiment nebo revolta na základě principu zakázaného ovoce, ale také citové strádání, osamělost a vliv negativních vzorů (populární osobnosti, filmy). [1, 2, 12, 17]

3.1 Definice závislosti

Závislost je to, co odpovídá definici závislosti podle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10). Syndrom závislosti (statistický kód F1_.2, na místo _ před desetinnou tečkou se doplňuje látka, na které vzniká závislost) a je definována následovně: „Skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přesnost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha (často silná, někdy přehánějící) brát psychoaktivní látky (které mohou, avšak nemusí být lékařsky předepsány), alkohol nebo tabák. Návrat k užívání látky po období abstinence často vede k rychlejšímu znovuobjevení jiných rysů syndromu, než je tomu u jedinců, u nichž se závislost nevyskytuje.

Definitivní diagnóza závislosti by se obvykle měla stanovit pouze tehdy, jestliže během jednoho roku došlo ke třem nebo více z následujících jevů: [1, 17]

- ✓ silná touha nebo pocit užívat látku
- ✓ potíže v sebeovládání při užívání látky
- ✓ tělesný odvykací stav.
- ✓ zanedbávání potěšení nebo zájmů ve prospěch užívané látky
- ✓ pokračování v užívání i přes zdravotní potíže.

Syndrom závislosti může být přítomen pro určitou látku (např. tabák nebo diazepam), třídu látek (např.opioidy) nebo širší řadu různých látek.“ (Nešpor 2000, s.

3.2 Rozdělení závislostí

Rozlišujeme závislost psychickou, závislost fyzickou. [1, 12, 17]

1. Psychická závislost- psychický stav vyvolaný podáváním látky, který se projevuje přáním látku užívat. Stav se projevuje v případě nedostatku jako úzkost, touha užít drogu znovu, pro její účinky nebo pro situaci, která je spojena s užíváním. Závislá osoba žije pro drogu a ztrácí zájem o cokoli jiného. Závislý člověk je ochoten obětovat vše pro získání drogy.
2. Fyzická závislost- stav organismu vzniklý zpravidla dlouhodobým užíváním. Při vysazení látky, tj. při přerušení dávky, se dostavuje výskyt abstinenčních příznaků, nevolnost, neklid, třes, ale i děs, slabost, zvracení, záchvaty křečí.. Je to způsobeno tím, že si organismus drogu, zabudoval do svého metabolismu, tj. látkové přeměny a když nemá k dispozici látky, nemohou metabolické procesy probíhat

3.3 Alkoholismus

Alkohol, je to droga, která je nebezpečná u mladých lidí, protože zvyšuje nebezpečí: jaterních onemocnění, vysokého krevního tlaku, onemocnění trávícího ústrojí, onemocnění nervového systému i duševních chorob. Závislost vzniká dlouhodobým, pravidelných užíváním alkoholu, u dospělých lidí se závislost vytvoří během dvou a více let, u dětí se jedná pouze o několik měsíců. Příčinami jsou: nálada, obveselení, úleva, zapomnění, dodání odvahy apod. Alkoholismu předcházejí různé osobní problémy v životě člověka, problémy ve vztahu s partnerem, finanční problémy, pocit nezvládání svých denních povinností, pocit nespolehlivosti. Alkohol ulevuje od bolesti, trápení a starostí. Užívání alkoholu je omezeno zákonnými úpravami, jeho nákup a konzumace je naším právním řádem povolena od 18 let, skutečnost je jiná [1, 2, 12, 17]

3.3.1 Přímé známky zneužívání alkoholu a jiných drog

- ✓ krádeže ve třídě nebo v domácnosti
- ✓ útěky z domova
- ✓ ztráta přátel, uzavírání se do sebe
- ✓ potřeba peněz
- ✓ zhoršení vzhledu a péče o zevnějšek.

- ✓ zhoršení prospěchu ve škole, neomluvené hodiny a pozdní příchody do školy
- ✓ nespolehlivost.
- ✓ nevolnost, zvracení.
- ✓ náladovost, podrážděnost, nesoustředěnost, poruchy paměti.
- ✓ úzkosti a deprese.
- ✓ apatie
- ✓ nespavost nebo nadměrná spavost.
- ✓ tajnůstkářství.
- ✓ ztráta zájmů.
- ✓ zhoršení chování, konfliktnost, podrážděnost, nervozita a agresivita.

3.3.2 Prevence problémů působených alkoholem u dětí a dospívajících

Prevence je rozdělena:

- ✓ Primární prevence se snaží předcházet nemoci, než vznikne.
- ✓ Sekundární prevence se provádí až po vzniku nemoci, ale před tím, než nemoc způsobí poškození.
- ✓ Terciální prevence úkolem je předejít škodám.

Vnějších vlivy, které mohou ovlivnit vztah jedince k alkoholu a drogám. Je to např. rodina, širší rodina, dospělí v okolí dítěte, vrstevníci, škola, dostupnost nebo nedostupnost alkoholu a jeho cena, reklama, budoucí pracovní prostředí atd.

3.4 Drogová závislost

Droga je chemická nebo přírodní látka, která mění tělesný nebo duševní stav člověka. Závislost na droze vzniká, když někdo cítí tělesnou nepohodu a obtíže při vysazení drogy nebo výrazném snížení dávky. Duševní závislost se projevuje silnou touhou po droze, a to i tehdy, když je to v jasném rozporu se zájmy člověka. Některé drogy vyvolávají pouze duševní závislost a tu bývá často obtížnější překonat nežli závislost tělesnou. Rozpoznání účinku drogy může zkomplikovat to, že někdy mladiství drogy kombinují. V takovém případě jsou účinky těžko předvídatelné a zvyšuje se riziko otravy. Spolehlivou informaci o tom, jaká droga byla zneužit, může poskytnout odborné vyšetření moči. [1, 2, 12, 17]

S drogovými závislosti se rozlišují tzv. měkké a tvrdé drogy.

1. Měkké drogy jsou drogy, které mají jen mírné aktivizující a zároveň utěšující účinek na duševní rozpoložení. Patří mezi ně např. marihuana, hašiš.
2. Tvrdé drogy se od měkkých drog liší tím, že působí prudce a rychle, explozivně na duševní rozpoložení. Patří mezi ně např. crack, heroin, kokain, pervitin, braun.

3.4.1 Zneužívání (abúzus)

Zneužívání drog znamená, že droga již působí tělesné, duševní, pracovní, rodinné nebo jiné.

3.5 Závislost na nikotinu

Stále více dětí na základních školách kouří. Významným faktorem, který se podílí na tom, zda se jedinec stane kuřákem či nikoliv, je jeho vlastní psychika. Položme si otázku: Proč děti kouří? Děti ve školním věku jsou velmi lehce ovlivnitelné názory vrstevníků. Děti v tomto věku se chtějí oddělovat od dospělých a rodin, jsou ve věku vzdoru, jsou kritičtí. Snaží si kouřením vyrovnat vrstevníkům i starším kamarádům, cítit se staršími zralejším, ulevit od stresu, zvednout si sebedůvěru, zapadnout do party, být in, Jsou názoru, že cigarety jim umožňují být akceptován, přijímán mezi vrstevníky a party. [1, 2]

3.6 Netomanie (závislost na internetu)

Závislost na internetu je závislostí primárně psychickou nikoli fyziologickou. Potíže které s tímto jevem souvisí a lze je rozdělit na potíže fyzické, psychické a sociální.

- ✓ Fyzické potíže: poškozování krční páteře, vady držení páteře v důsledku pak špatné držení těla, které zhoršuje funkci krevního oběhu, poškozování očí.
- ✓ Psychické potíže: při stresu se v mozku vyplavují excitační aminokyseliny, které způsobují zvýšené odumírán neuronů. Klesá kvalita pozornosti, obtížnost soustředění..
- ✓ Sociální potíže: náhražkou vzájemné komunikace a interakce.

Podstatou netomanie, většina jedinců nepotřebuje naplnit své ambice a představy v reálném životě. Nabízí člověku bezpečnou virtuální realitu, bezpečný svět, ve kterém se může volně pohybovat, což je posíleno anonymitou. Na vzniku závislosti se podílejí zejména dvě oblasti. Obě souvisí s tím, jak uživatel internetu vnímá sebe a své okolí. Ukazuje se, že lidé, kteří mají

tendenci zabývat se sebou samými, jsou na internetu závislejšími, než lidé, kteří se soustřeďují spíše na okolní svět. [1]

3.7 Závislost na počítačových hrách

Pro děti jsou počítačové hry oblíbenou zálibou. Počítačové hry jsou odborníky, kteří se věnují léčbě závislostí, pokládány vesměs za méně nebezpečné, než je tomu u výherních automatů. Rozlišit hranici mezi koníčkem, zvýšeným užíváním a závislostí je velmi obtížné, a to proto že nevzniká závislost fyzická, ale psychická. Mezi hlavní příznaky patří vzpírání se rodičovským zákazům, neschopnost dodržovat časový limit pro tuto činnost, méně vykonané práce, pocit prázdnoty, když není člověk u počítače, ztráta kontroly nad časem stráveným u počítače, brzké vstávání k počítači nebo ponocování u počítače, rostoucí nervozita a neklid, když delší dobu nemůže hrát, narušené vztahy s rodinou, zanedbávání učení, opouštění dřívějších zájmů a přátel, zhoršující se školní výsledky, přemýšlení o počítači, když ho zrovna nepoužívá. [1]

To co činí počítačové hry přitažlivým:

- ✓ Dostupnost
- ✓ Pochopitelnost a jasnost pravidel
- ✓ Zjednodušení světa
- ✓ Nabídka různých „ zkoušek“ a životních situací
- ✓ Nevyžadování specifické sociální či fyzické schopnosti a dovednosti
- ✓ Umožnění, resp. Vyžadování vnoření, které vede k odpoutání se od reality a zprostředkování pocitu ve smyslu přesunutí se jedince do „jiného“světa.
- ✓ Poskytují možnosti hrát různé role, umožňují do jisté míry, ztotožnit se s postavou, poskytnuta ochrana v podobě anonymity a z tohoto zážitek pocitu moci, omnipotence, všemocnosti.
- ✓ Umožnění činností, které jsou v reálném životě neběžné, případně společensky sankciované
- ✓ Poskytnutí uspokojení z výhry
- ✓ Prožitek pocitu moci z možnosti konstruovat sebe, svou identitu, jiný svět než ten, ve kterém se lidé za normálních okolností pohybují.

3.8 Závislost na televizi

Vysedávání dlouhé hodiny před televizní obrazovkou u dětí a adolescentů dochází k tomu, že postupně ztrácejí blízké vztahy k souvěkovcům, v případě dospělých dochází k tomu, že jsou omezovány mezilidské kontakty, morální otupění, emoční vztahy vyhasínají, klesá schopnost empatie, vcítit se do druhého člověka, nedostatek pohybu, ochabnutí svalstva. [1]

Další závislosti: Závislost na mobilních telefonech, patologické nakupování, patologické přejídání (bulimie).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem mého výzkumu bylo především zjistit četnost výskytu sociálně patologických jevů mezi žáci 2. stupně základní školy ve Valašských Kloboukách. Obsažené otázky měli monitorovat situaci sociálně patologických jevů v jednotlivých ročnících, a to 6., 7., 8., 9. ročníku. Zjištěné informace bych chtěla v případě výskytu patologických jevů, předat výchovnému poradci na základní škole, v jehož kompetencích by bylo podniknout kroky na základě zjištěných informací, aby došlo ke zlepšení situace té dané třídy.

4.2 Pojetí výzkumu

Ve výzkumu jsem se rozhodla použít kvantitativně diagnostickou metodu, tj. dotazování na základě dotazníku. A to proto, že tato metoda umožňuje oslovit široké spektrum respondentů, což je pro naplnění cíle velmi důležité. Na začátku jsem si udělala představu, jakým problematikám sociálně patologických jevů bych se chtěla věnovat a do jaké míry.

Při sestavování dotazníku jsem si vzala jako vzor „ Depistážní dotazník šikanování II., který jsem z větší části ponechala podle originální verze, kterou jsem našla v knize Stanislava Bendla „ Prevence a řešení šikany ve škole. Částečně jsem dotazník upravila vypuštěním některých otázek dotazníku, které směřovali k podrobnějším informacím o šikaně a nahradila jsem je jinými otázkami z oblastí: alkoholismu, kouření, počítačových her.

Stanovila jsem si, že dotazník nesmí být moc dlouhý a obsáhlý, aby nebyl časově moc náročný, aby byl jasně formulovaný, měl logický sled, aby se v něm žáci orientovali a byli schopni zodpovědět na zajímavé otázky. Proto jsem si zvolila maximálně 30 otázek.

Dotazovaní žáci dostali za úkol od třídního učitele vyplnit dotazník se 30 formulovanými otázkami, který měli přinést za týden řádně vyplněný.

Na začátku dotazníku jsem vložila stručný úvod k problematice, který měl žáky informovat čeho se dotazník bude týkat, sociálně patologických jevů. Vysvětlit jim pojem šikana. Určit význam a smysl dotazníku. Dotazník obsahoval instrukce k jeho vyplnění.

4.3 Výzkumný vzorek

Výzkumná část mé práce byla realizovaná na Základní škole ve Valašských Kloboukách ve Zlínském kraji. Základní školu navštěvuje 780 žáků v devíti ročnících. Jedná se o spádovou

školu, která je zastoupena žáky nejen z města, kde se škola nachází, ale i šesti okolními obcemi. Na prvním stupni najdeme celkem patnáct tříd. Na druhém stupni najdeme celkem dvanáct tříd. Každá třída je zastoupena písenkami A, B, C (př. 1 A, 1B, 1C).

Pro své výzkumné šetření jsem si zvolila žáky z druhého stupně základní školy. Výzkumný vzorek byl tvořen 110 respondenty, jednalo se o žáky těchto tříd: 6. C, 7.C, 8. B, 9. A. Výzkumu se účastnilo ze 110 respondentů 77 dotazovaných, tj. 70% ze všech dotazovaných.

Před vyplňováním dotazníku byli žáci poučeni a podrobně informováni, jak mají při vyplňování postupovat, obeznámeni byli i třídní učitelé, aby byli schopni v případě dotazů zodpovědět a pomoci žákům. Jednalo se o dotazníky anonymní, a to z několika důvodů. Prvním důvodem bylo, abych zjistila pravdivé informace, druhým důvodem bylo ohleduplnost k respondentům. Získané informace výsledků jsem zpracovala do grafů.

4.4 Výzkumná technika

Ve výzkumném šetření jsem si zvolila techniku dotazníku, tato technika mi umožňuje efektivně oslovit velké množství respondentů, tím i získání velkého množství informací. Další výhodou této metody je jednoduchost při zpracování, pro vyplňování respondenty i pro hodnocení. Mou snahou bylo, abych respondenta hned na začátku neodradila. Proto jsem formulovala dotazník, tak aby byly splněny tyto předpoklady: srozumitelnost, jednoduchost, přehlednost a snadná orientace, aby byla splněna i grafická úprava.

Dotazník obsahoval 30 otázek, byl anonymní, o respondentech zjišťoval pouze: třídu a pohlaví, školu. V dotazníku byly použity z větší části: uzavřené otázky a dichotomické otázky. Uzavřené otázky jsem volila proto, že jsou pro respondenty jednoduše vyplnitelné, a potvrdilo se, že snadno respondenta směřují k tomu co je zjišťováno. Dichotomické otázky jsem používala v dotazníku velmi ráda, protože bylo jasně formulována odpověď ano ne, tím pádem i dobře zpracovatelné.

Při formulování otázek jsem se snažila držet těchto pravidel :jednoznačnosti, stručnosti, validnosti. Budu k sobě upřímná a přiznám se, že jsem se pravidly snažila řídit, ale při vyhodnocování jsem zjistila chyby u některých otázek, příště bych se snažila svých chyb vyvarovat, především kratší odpovědí, ne tolik možností u odpovědí. Zjistila jsem, že na základní škole, probíhá často dotazníkové šetření, proto zájem respondentů je velmi malý až mizivý, přístup třídních učitelů je negativní, poněvadž jim to narušuje časový prostor pro výuku. Z tohoto

důvodu respondenti, získávají dotazník k vyplnění domů a tak řada respondentů ho ztratí nebo nevyplní, neodevzdá. [18, 19, 20]

4.5 Způsob zpracování dat

Pro zpracování výsledků jsem využila program Microsoft Excel, kde jsem shromážděné informace z dotazníku přepsala do tabulek a zpracovala do grafů. Při tom jsem se snažila dát pozor, aby byla zachována identičnost údajů.

4.6 Hypotézy

1. Šikanováni jsou více chlapci než dívky?

   Předpokládám, že chlapci mají agresivnější chování než dívky, proto si myslím, že bude u nich více převládat šikana.

2. Kouří více dívek než chlapců?

   Domnívám se, že dívky kouří více proto, že se snaží dělat dospělejšími než vypadají, protože si tím i zvyšují sebevědomí.

3. Hry hrají více chlapci než dívky? Hry hrají častěji ty děti, které nemají dobrého kamaráda a nejsou v žádné partě.

4.7 Vyhodnocení dotazníku

Po té co jsem si vyzvedla vyplněné dotazníky u paní Mgr. Balouškové, zástupkyni základní školy. Pečlivě jsem si vyplněné dotazníky prostudovala a vyhodnotila, roztřídila podle ročníků a pohlaví. Výzkumné šetření bylo plánováno pro 110 respondentů, vráceno mi bylo 77 kusů řádně vyplněných dotazníků, což odpovídá 70% respondentů se zúčastnilo výzkumného šetření. To mohlo být zapříčiněno, častým výzkumným šetřením na základní škole, absencí žáků, negativním přístupen třídních učitelů na dotazníkové šetření, nezájmem dětí k problematice sociálně patologických jevů, nebo z jiného důvodu. Je možné, že dětem přišel dotazník složitý nebo se obávali sdělit citlivé informace. Ne neobvyklou odpovědí dětí 6. ročníku bylo, že je to soukromá věc, že si nepřejí odpovídat, řada otázek byla bez vyplněné odpovědi.. Děti ve výzkumu odpovídali na 30 otázek.

- ✓ Otázka č. 1: Navštěvuješ rád(a) svou třídu? Ano Ne Oznámkuj známkou od jedničky do pětky. 1 2 3 4 5

Otázkou jsem zjišťovala, jak moc rádi děti navštěvují svou třídu. Z tabulky 1 vyplývá, že 50 respondentů, což činí 65% navštěvuje svou třídu rádi a zbylých 12 respondentů čili 15% ne-navštěvuje svou třídu rádi.

	Chlapec - Ano	Chlapec - ne	Děvče - ano	Děvče - ne
6. třída	7	1	3	0
7. třída	8	1	5	1
8. třída	6	6	8	3
9. třída	8	0	5	0

Tabulka 1 - Navštěvuješ rád(a) svou třídu?

1-výborně až 5-nedostatečně	1	2	3	4	5
Odpovědi respondentů	14	12	13	1	3
Ze všech dotazovaných	18%	15%	17%	1%	4%

Tabulka 2 - Oznámkuj známkou od jedničky do pětky. 1 2 3 4 5

V tabulce 2 děti známkovali, jak moc mají rádi svou třídu.

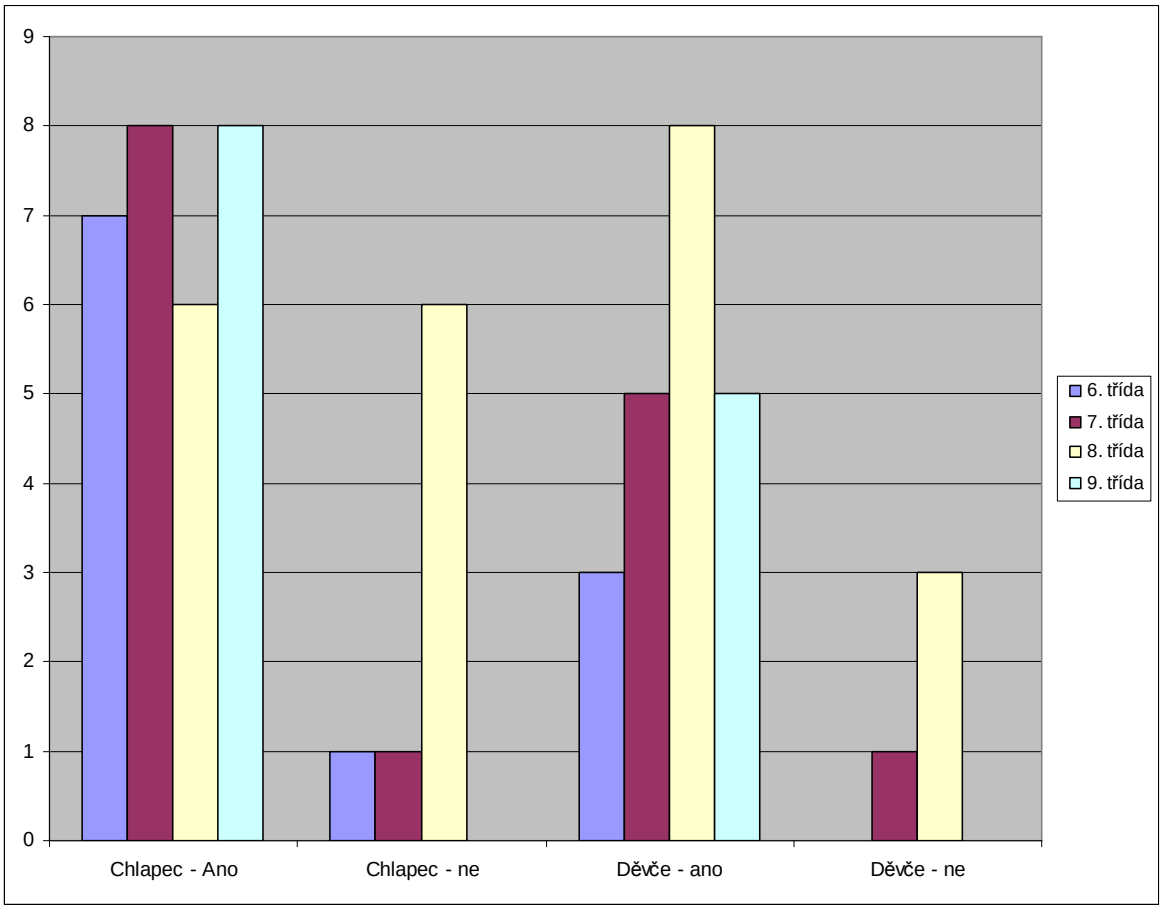

Obrázek 1 - Navštěvuješ rád(a) svou třídu?

- ✓ Otázka č. 2: Máš ve třídě dobrého kamaráda? Ano ne

	Chlapec - Ano	Chlapec - ne	Děvče - ano	Děvče - ne
6. třída	7	1	3	0
7. třída	11	1	8	0
8. třída	13	0	12	0
9. třída	10	0	7	0

Tabulka 3 - Máš ve třídě dobrého kamaráda? Ano ne

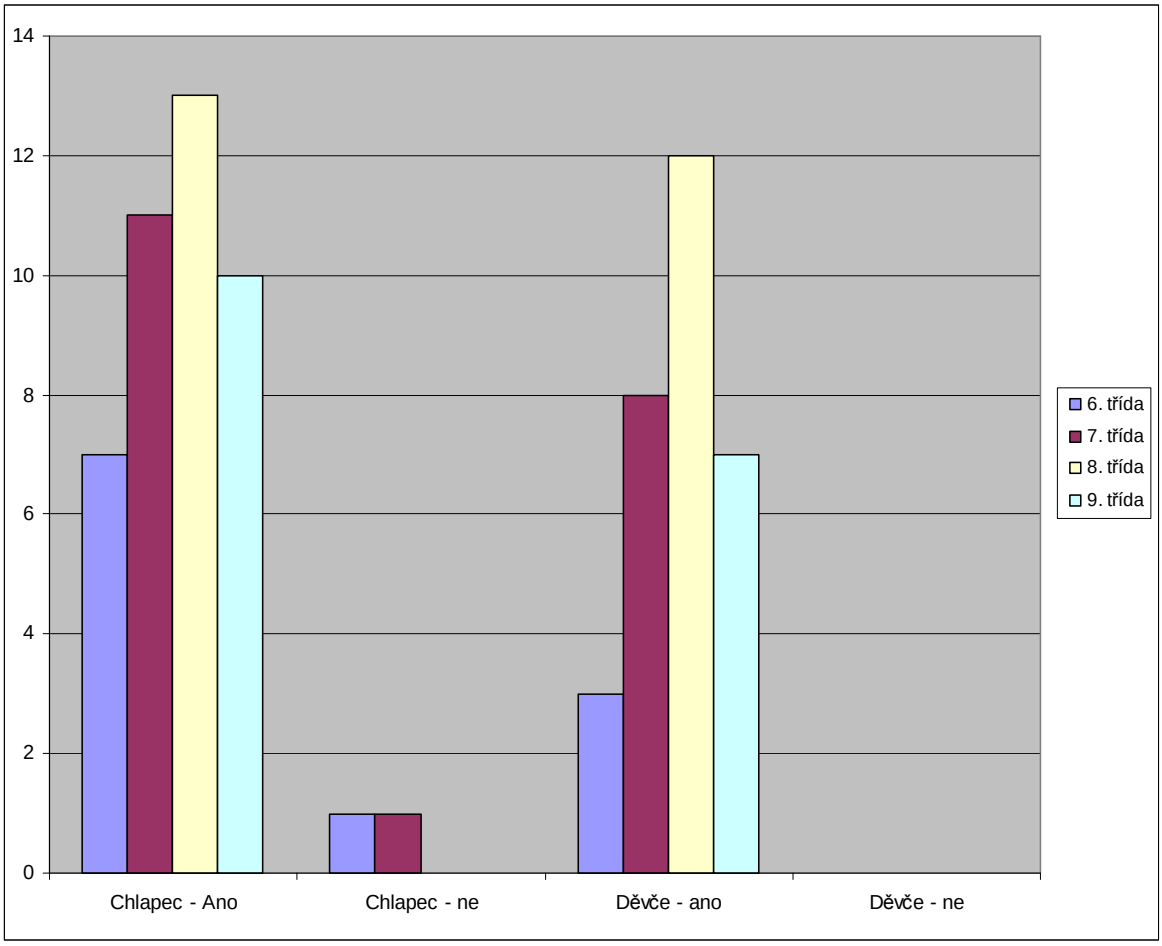

Obrázek 2 - Máš ve třídě dobrého kamaráda? Ano ne

Tato otázka si kladla za cíl, zjistit jestli si děti vytvářejí kamarádství ve třídě. Z obrázku 2 je vidět, že 71 respondentů, což je 92% má ve třídě kamaráda, 2 respondenti čili 2% dotazovaných odpovědělo, že nemá kamaráda.

- ✓ Otázka č. 3: Jaké bylo tvoje poslední vysvědčení? - jedničky a dvojky, případně samé jedničky; - několik trojek; - několik čtyřek; - jedna i více pětek.

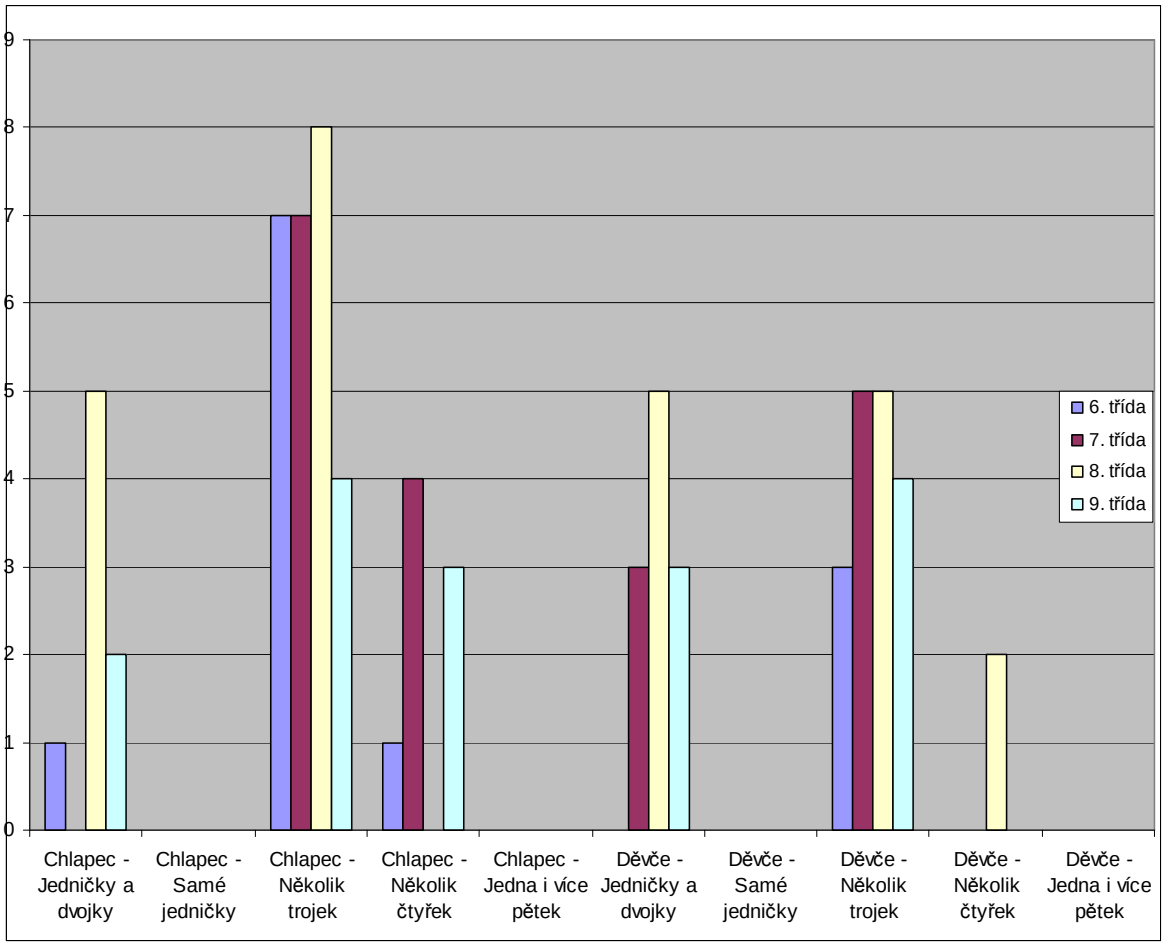

Obrázek 3 - Jaké bylo tvoje poslední vysvědčení?

Obrázek 3 charakterizuje studijní prospěch zkoumané skupiny respondentů. Podle výsledků můžeme žáky zařadit mezi průměrně nadané žáky. Podle mého názoru toto může být jedním z důvodů, že se mezi žáky neprojevili sociálně patologické jevy v příliš velké míře. Skupiny respondentů uvnitř nejsou příliš polarizovány, čili funguje přirozený kolektiv a jeho soudržnost.

- ✓ Otázka č. 4: Patříš ve vaší třídě do nějaké party? Ano Ne

	Chlapec - Ano	Chlapec - ne	Děvče - ano	Děvče - ne
6. třída	7	2	2	1
7. třída	6	6	5	2
8. třída	8	5	3	8
9. třída	5	3	4	3

Tabulka 4 - Patříš ve vaší třídě do nějaké party? Ano Ne

Z tabulky 4 je vidět, že 40 respondentů, což je 52% dotazovaných odpovědělo, že patří do party. Zbylých 30 respondentů, tj. 39% nepatří do party. Dle zjištěných dat, chlapci vytvářejí

party častěji než děvčata. Pravděpodobně je to způsobenou odlišnou psychikou chlapců a děvčat, kdy chlapci jsou více po spolu, zatím co u děvčat se více projevuje rivalita.

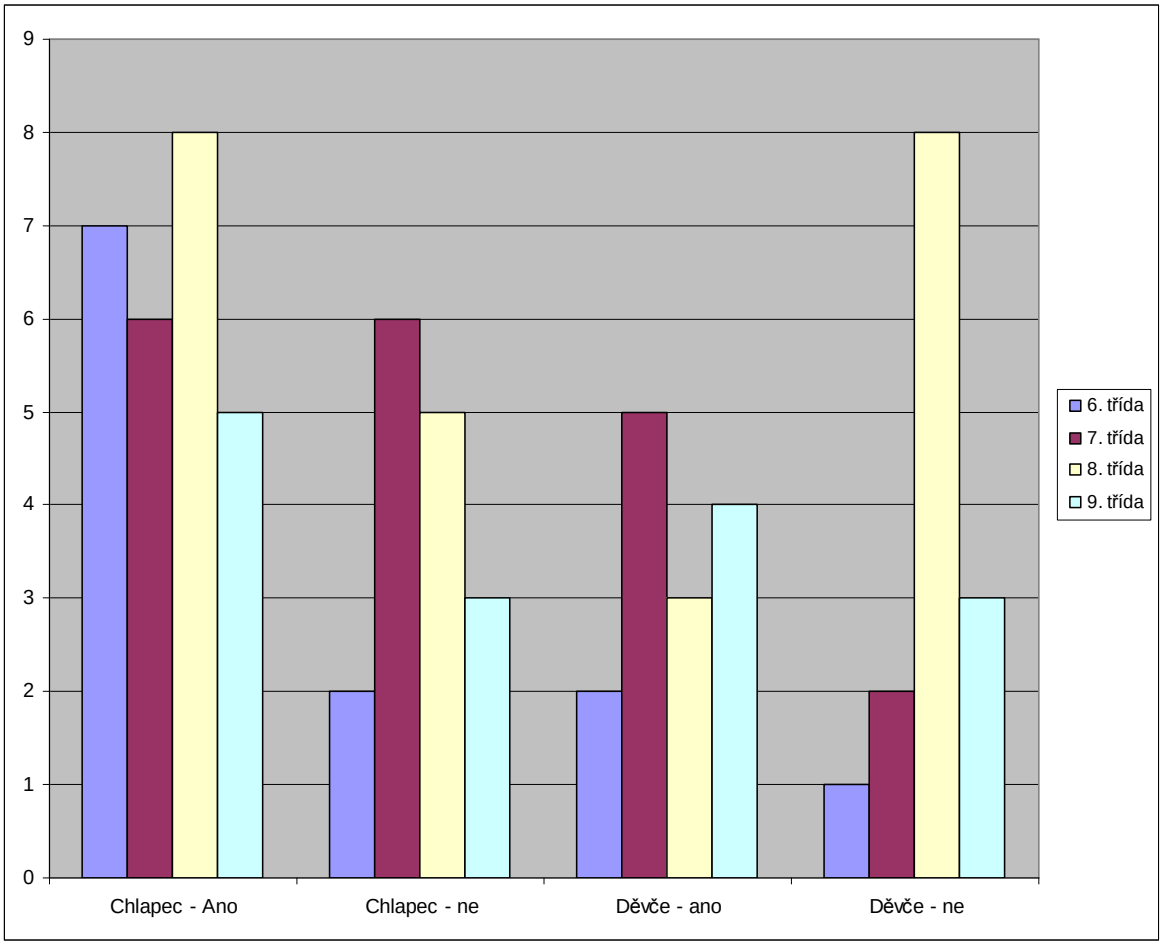

Obrázek 4 - Patříš ve vaší třídě do nějaké party? Ano Ne

- ✓ Otázka č. 6: Byl(a) jsi svědkem toho, že je ubližováno tvému spolužákovi jinými spolužáky ze školy? Ano Ne

	Chlapec - Ano	Chlapec - ne	Děvče - ano	Děvče - ne
6. třída	3	5	0	3
7. třída	5	7	3	5
8. třída	1	12	0	12
9. třída	1	9	0	7

Tabulka 5 - Byl(a) jsi svědkem toho, že je ubližováno tvému spolužákovi jinými spolužáky ze školy?

Z výsledků z tabulky 5, je patrné, že 27 respondentů, což je 35% je svědkem ubližování spolužákovi. Zbylých 46 respondentů, tj. 59% není svědkem ubližování. Nejvíce ubližovaných dětí se vyskytuje v 6. a 7. třídě. Naopak v 8. a 9. třídě jsou žáci přátelštější vůči sobě, neubližují si.

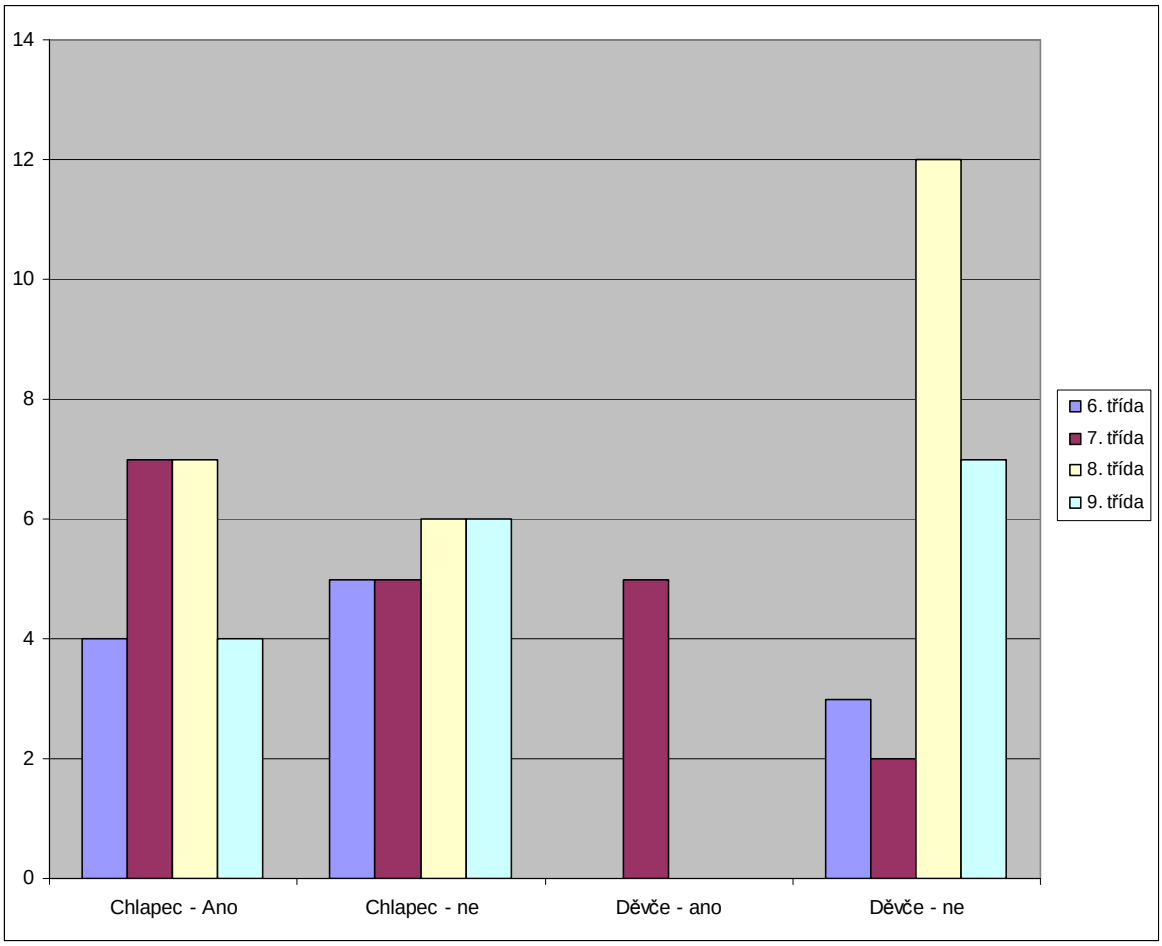

Obrázek 5 - Byl(a) jsi svědkem toho, že je ubližováno tvému spolužákovi jinými spolužáky ze školy?

✓ Otázka č. 7: Ubližoval nebo ubližuje někdo ze třídy tobě? Ano Ne

	Chlapec - Ano	Chlapec - ne	Děvče - ano	Děvče - ne
6. třída	3	5	0	3
7. třída	5	7	3	5
8. třída	1	12	0	12
9. třída	1	9	0	7

Tabulka 6 - Ubližoval nebo ubližuje někdo ze třídy tobě?

Tato otázka zjišťovala kolik dětí je obětí šikany. Z výsledků z tabulky 6 je patrné, že 13 respondentů, což je 17% je obětí šikany, 60 respondentů, tj. 78% není obětí šikany Z toho plyne, že děti 6. a 7. tříd jsou šikanovány. V 6. třídě se objevuje šikana jen u chlapců, kdežto v 7. třídě se šikana projevuje jak u chlapců tak i u dívek. Domnívám se, že by měli být upozorněni třídní učitelé těchto ročníků na danou situaci, aby lépe sledovali vnitřní vztahy mezi žáky, udělali vhodná opatření ke zmírnění nebo odstranění jevu.

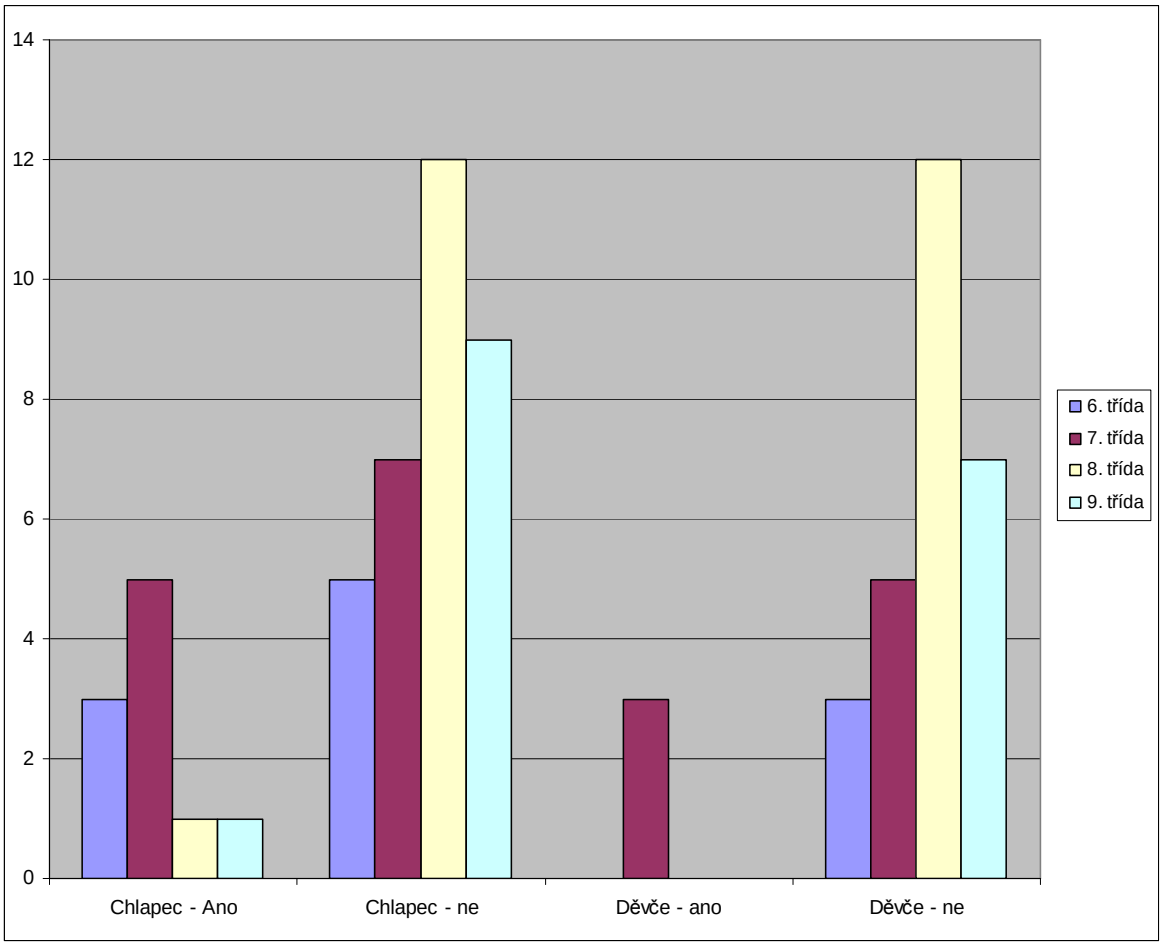

Obrázek 6 - Ubližoval nebo ubližuje někdo ze třídy tobě?

- ✓ Otázka č. 8: Jak ti ubližují? (Stačí, když zaškrtneš, co se ti stalo, ale můžeš to popsat i vlastními slovy. Ignorování - posměch - pomluvy - ponižování - nadávky - bití - fackování - kopání - rány pěstí - Jinak - jak?

Výsledky šetření jsem seřadila sestupně, jak je vidět na obrázku 7: pomluvy tvoří 13% ze všech dotazovaných, ponižování 9% ze všech dotazovaných, posměch 9% ze všech dotazovaných, nadávky 9% a ignorování 5% ze všech dotazovaných, bití 1% ze všech dotazovaných, fackování 3% ze všech dotazovaných, kopání 3% ze všech dotazovaných.

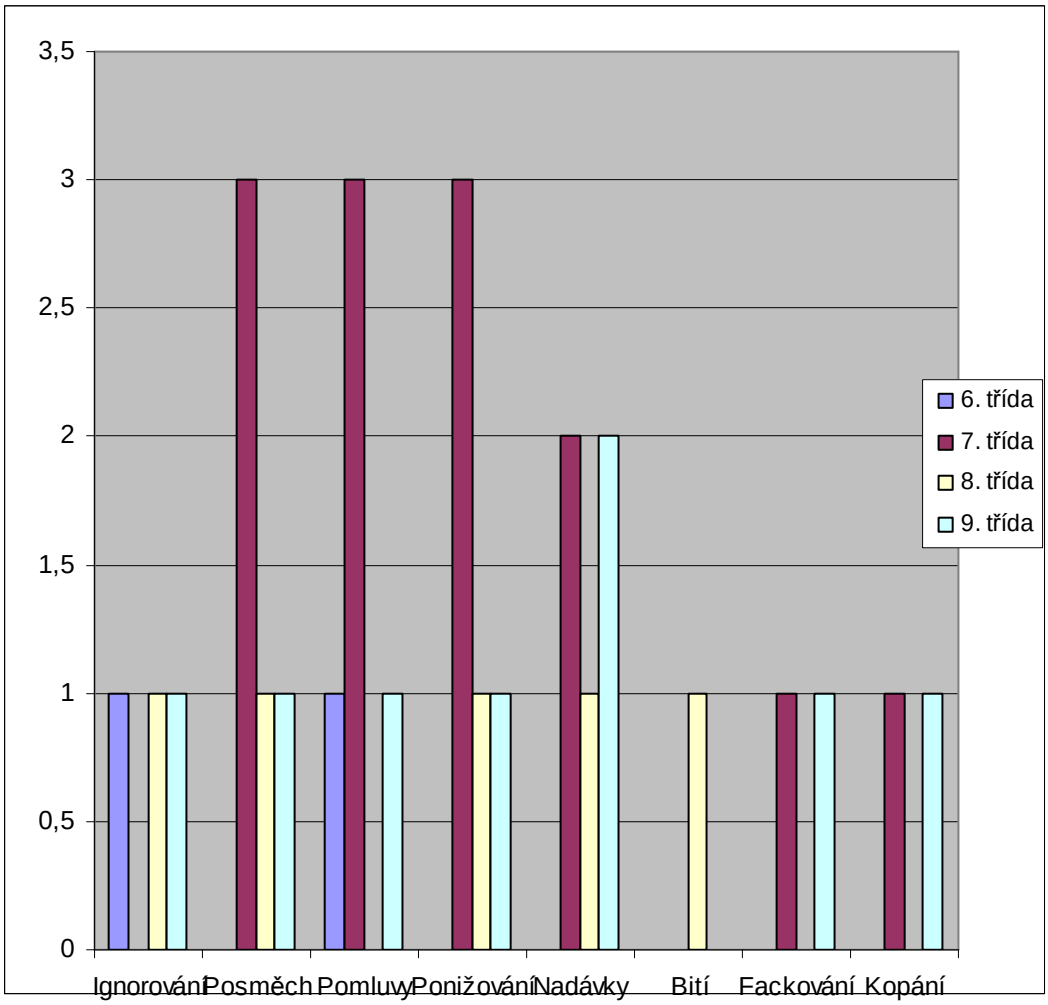

Obrázek 7 - Jak ti ubližují? – odpověď chlapců

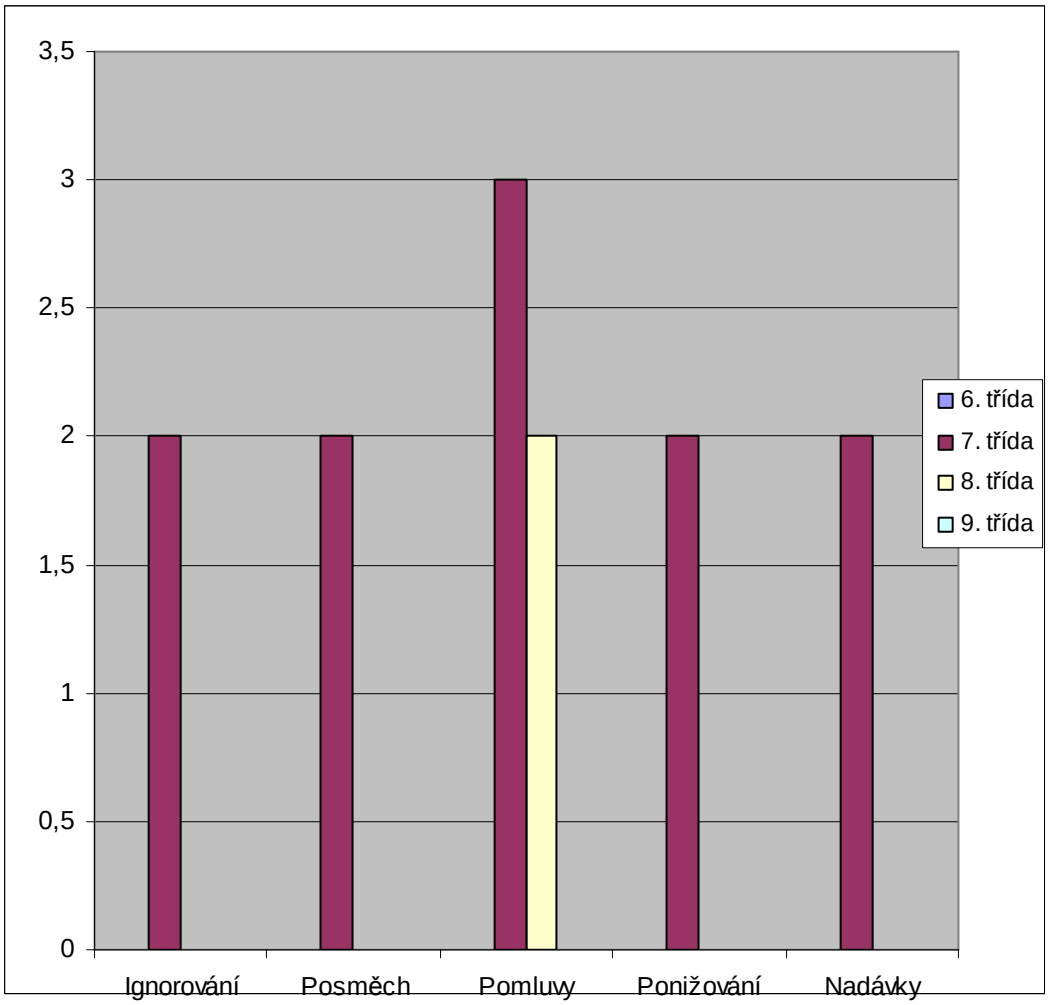

Obrázek 8 - Jak ti ubližují? – Odpověď dívek

- Otázka č. 9: Zamysli se a napiš, jak často ti bylo ubližováno: - Téměř každý den - Téměř každý týden - Asi jednou do měsíce

	Téměř každý den	Téměř každý týden	Asi 1x za měsíc	Téměř kaž-dý den	Téměř každý týden	Asi jednou za měsíc
6. třída	0	0	1	0	0	0
7. třída	3	1	1	2	0	1
8. třída	0	1	1	0	0	2
9. třída	0	0	1	0	0	0

Tabulka 7 - Jak často ti bylo ubližováno?

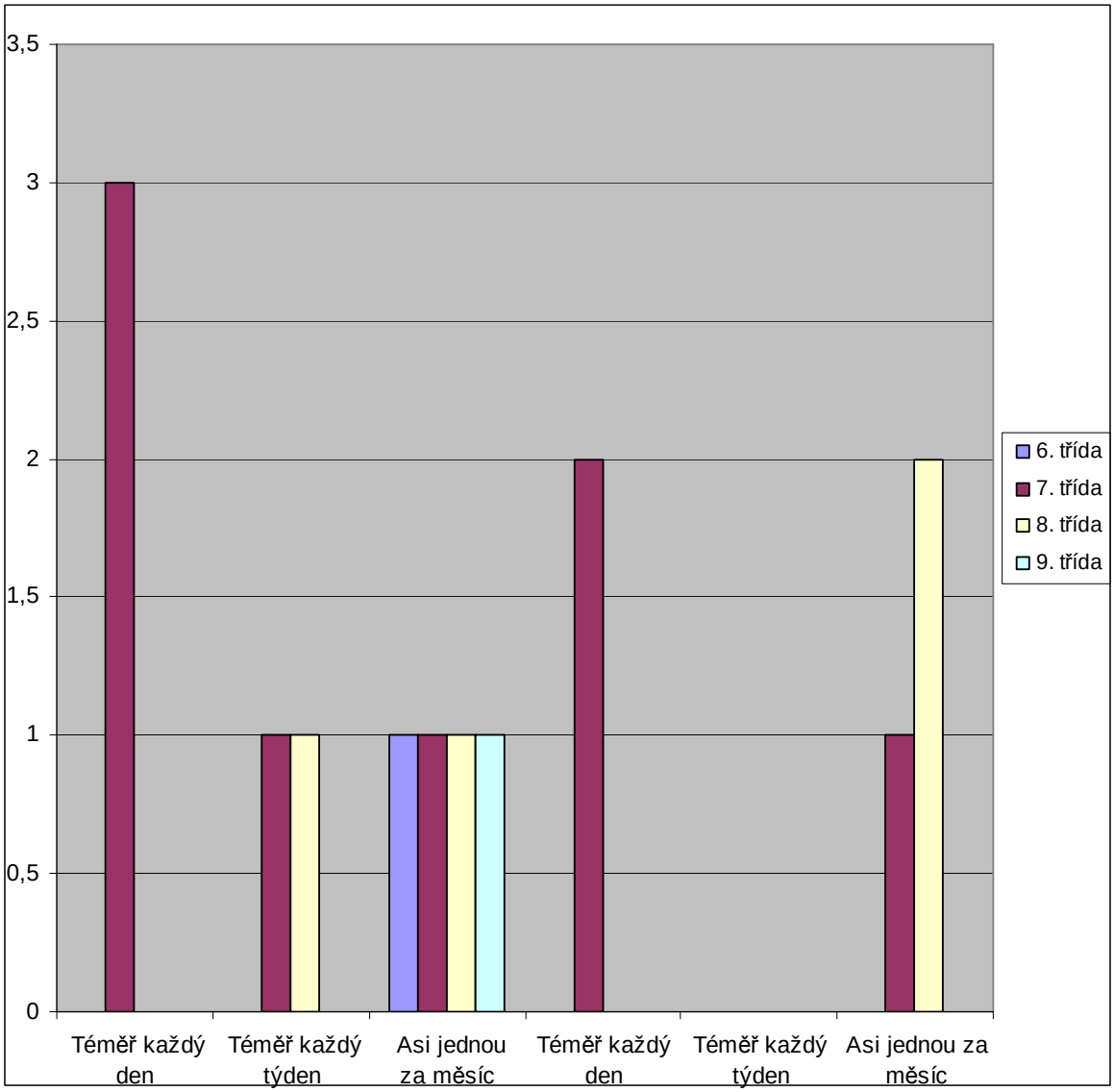

Obrázek 9 - Jak často ti bylo ubližováno?

Tato otázka byla směřována pro oběti šikany. Z výsledku je patrné, že téměř každý den odpovědělo 5 respondentů, což je 6% dotazovaných. Téměř každý týden odpověděli 2 respondenti, tj. 3% dotazovaných. Jednou za měsíc odpovědělo 7 respondentů, tj. 9% dotazovaných. Chlapci a dívky 7. třídy jsou nejvíce šikanovány a to téměř každý den.

- ✓ Otázka č. 10: Kde se to děje? Ve třídě - na chodbě - v šatně - na WC - v jídelně - družině - cestou do školy nebo ze školy - v tělocvičně - na hřišti - Pokud jinde, tak kde?

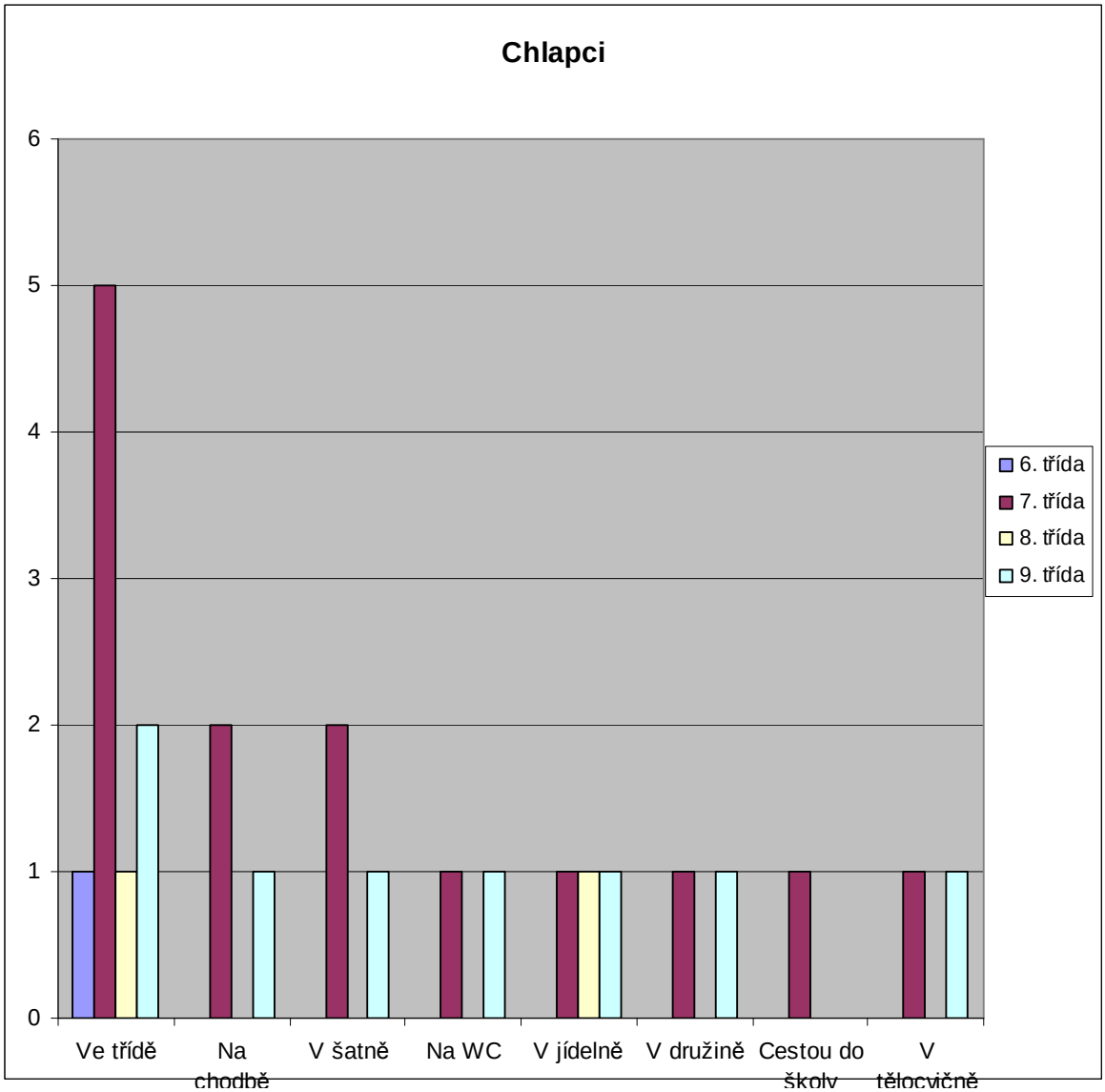

Obrázek 10 - Kde se to děje? - Chlapci

Děti jsou nejčastěji šikanovány přímo ve škole a to ve třídě, na chodbě, v šatně to bylo prokázáno šetřením. Většina šikany se odehrává ve škole o přestávkách, v šatnách, na WC nebo na dalších místech, kde jsou děti bez dozoru. Méně nápadným způsobem se tak děje ovšem nejednou i v přítomnosti pedagoga. Na druhé straně ovšem vůči šikaně na ulici jsou děti častěji bezbranné, ve škole se přece jen většinou objeví na obzoru pedagog nebo slušní spolužáci, zejména z vyššího ročníku, a agresoři se stáhnou.

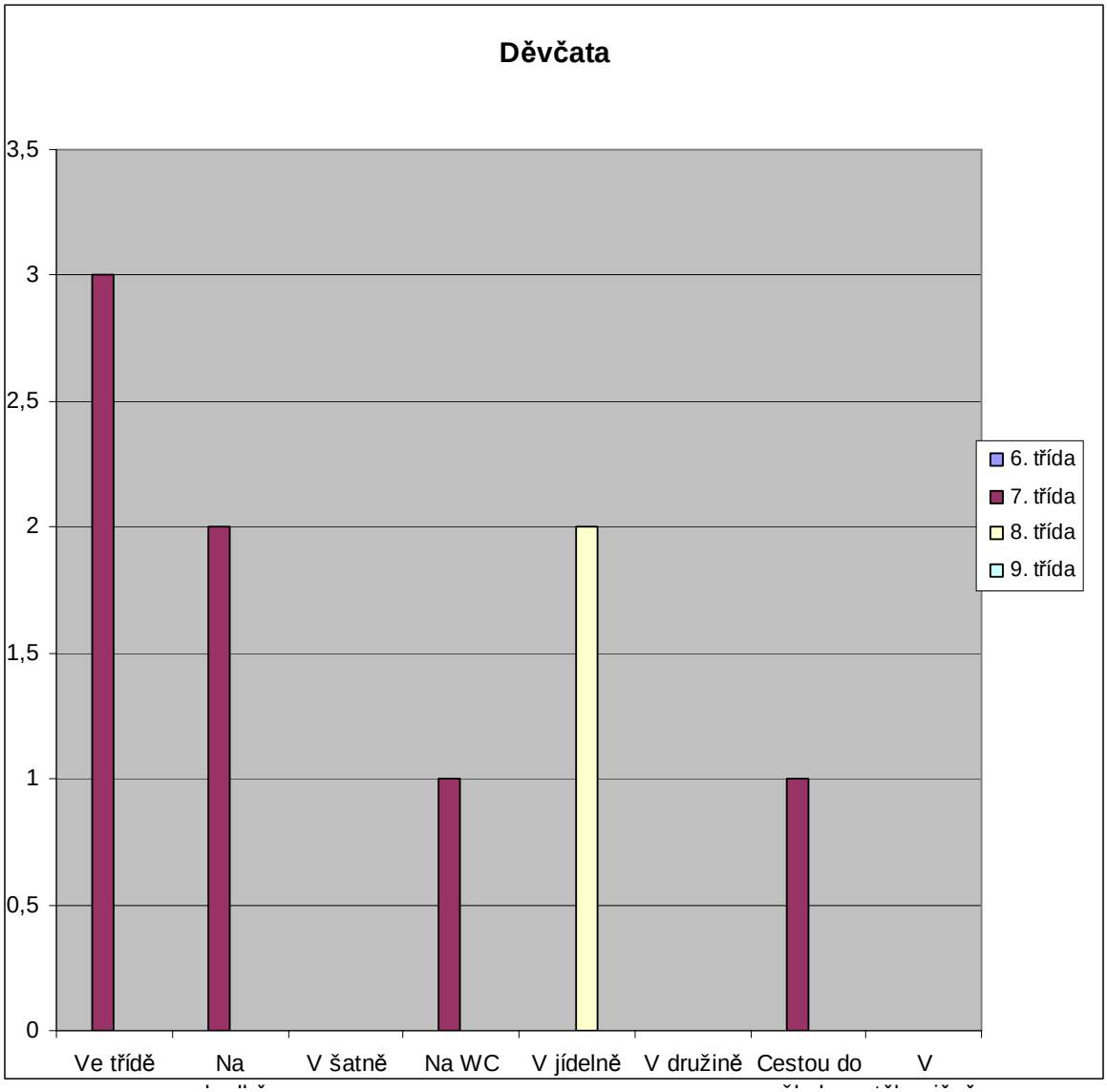

Obrázek 11 - Kde se to děje? - Dívky

✓ Otázka č. 12: Ubližuje ti někdo ze školy? Ano Ne

	Chlapec - Ano	Chlapec - ne	Děvče - ano	Děvče - ne
6. třída	1	7	0	3
7. třída	5	7	2	6
8. třída	1	12	0	12
9. třída	1	9	0	7

Tabulka 8 - Ubližuje ti někdo ze školy?

Jak lze vyčíst z tabulky 8, 63 respondentů, což je 81% dotazovaných je dětí, kterým není ubližováno ve škole. Zbylých 10 respondentů, tj. 13% dotazovaných jsou děti, kterým je ubližováno ve škole.

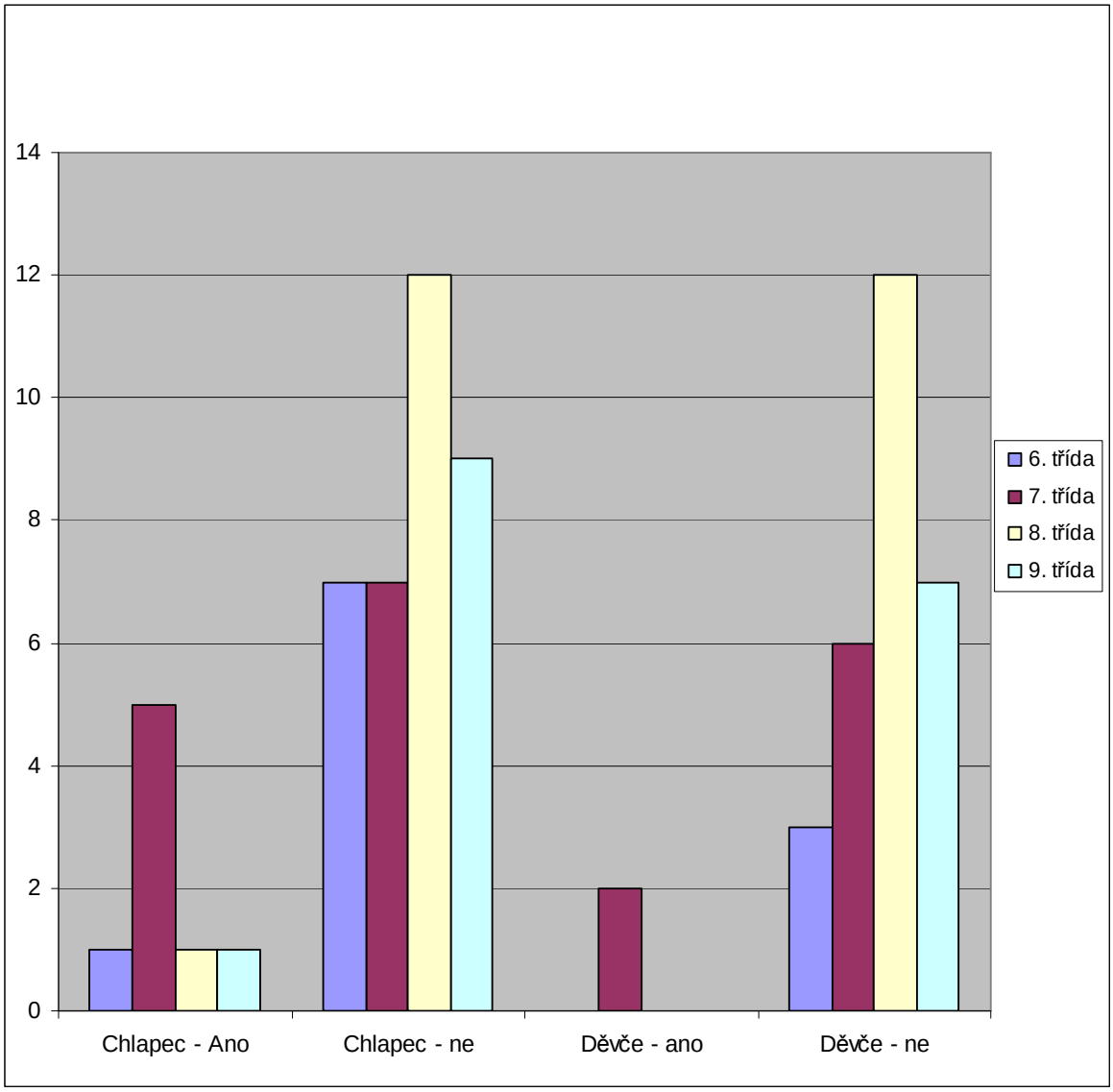

Obrázek 12 - Ubližuje ti někdo ze školy?

- ✓ Otázka č. 13: Řekl(a) jsi o tom někomu? Ano Ne

	Chlapec - Ano	Chlapec - ne	Děvče - ano	Děvče - ne
6. třída	2	5	0	1
7. třída	2	8	1	4
8. třída	1	7	0	10
9. třída	0	4	1	1

Tabulka 9 - Řekl(a) jsi o tom někomu?

Tato otázka byla určena pro oběti šikany. Z výsledků plyne, že 40 respondentů, což je 52% dotazovaných se nechce svěřovat s problémem šikany, 10 respondentů, tj. 9% se svěřilo se šikanou. Z výsledků je patrné, že děti nemají důvěru v pedagogy, rodiče, vlastní schopnost to zvládnout. Neví jakým způsobem to řešit a s kým to řešit, chybí jim vlastní zkušenost. Pomocným nástrojem by dle mého názoru mohli být modelové příklady na způsob školení, jak

má žák postupovat v případě , kdy je mu ubližováno jiným žákem nebo skupinou. Dále se projevuje strach oběti, aby na sebe neupozornil ještě situaci více nezhoršil. Je smutné, že šikana se těžko dokazuje, a že agresor i pro prokázání stále setrvává ve stejné škole.

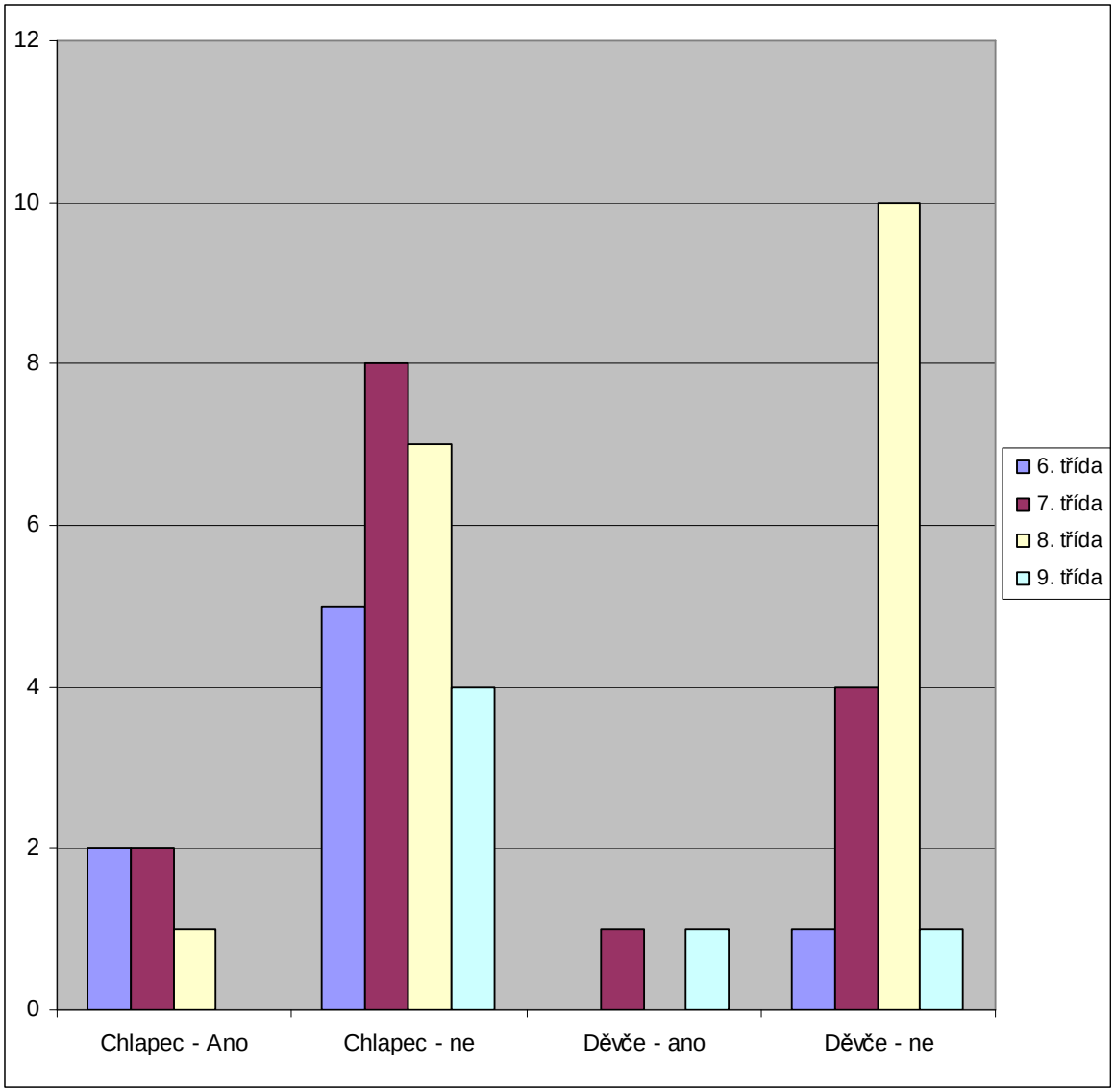

Obrázek 13 - Řekl(a) jsi o tom někomu?

✓ Otázka č. 14: Řekl(a) bys o tom, že ti někdo ubližuje, rodičům? Ano Ne

	Chlapec - Ano	Chlapec - ne	Děvče - ano	Děvče - ne
6. třída	8	1	3	0
7. třída	5	7	6	2
8. třída	10	2	12	0
9. třída	4	3	4	1

Tabulka 10 - Řekl(a) bys o tom, že ti někdo ubližuje, rodičům?

U této otázky mě zajímalo, jak děti důvěřují rodičům. Z tabulky plyne, že 52 respondentů, což je 68% dotazovaných se svěří rodičům. Dalších 16 respondentů, tj. 21% dotazovaných se nechce svěřovat rodičům. Z výsledků je viditelné, že se oběti, častěji chlapci, bojí o své situaci říct rodičům. Opět se projevuje strach ze zhoršení a ne vyřešení situace. Domnívám se, že se rodiče málo zajímají o své děti a možná berou na lehkou váhu, citové prožívání které sebou nesou varovné příznaky, že je dítě šikanováno.

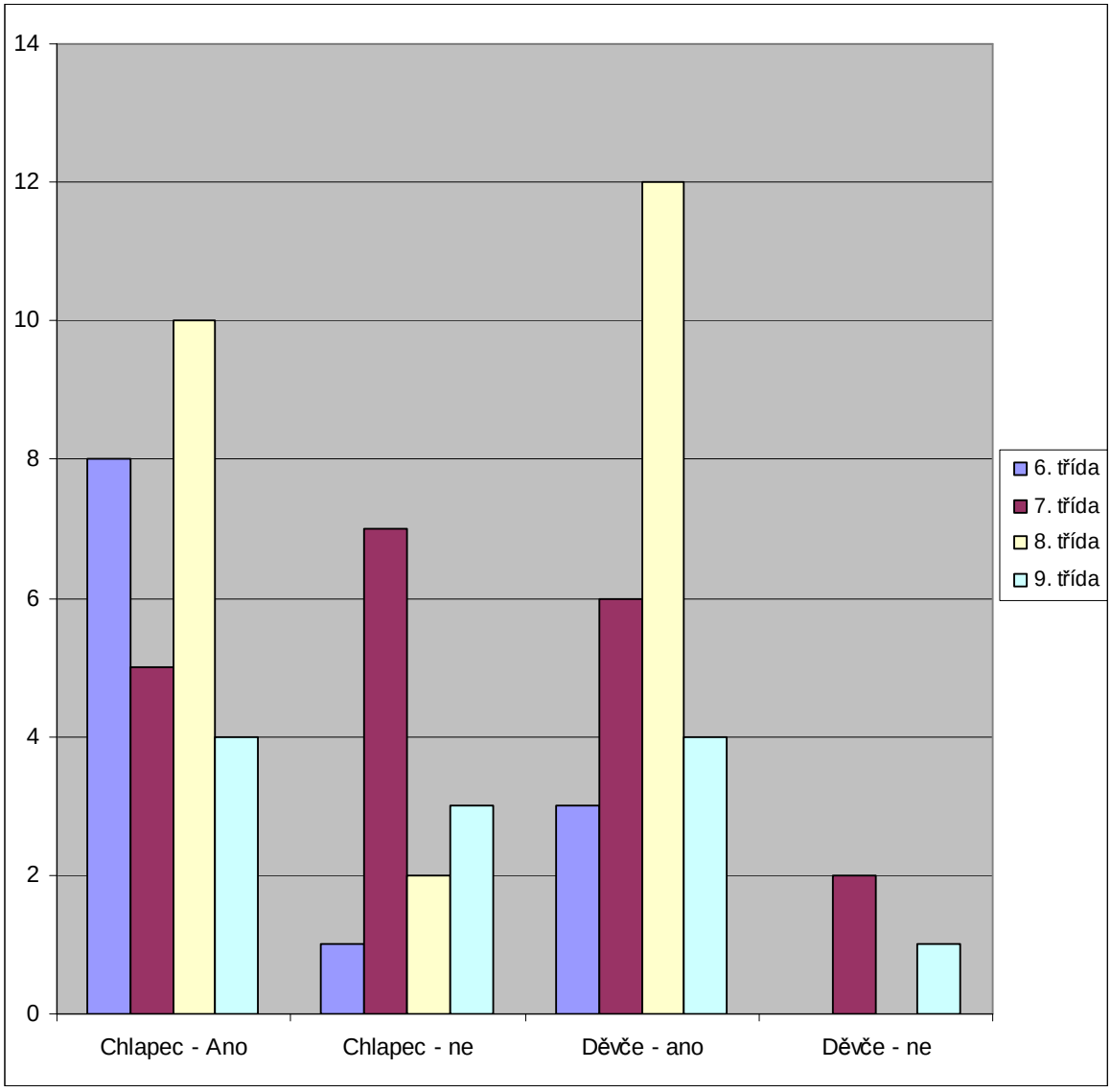

Obrázek 14 - Řekl(a) bys o tom, že ti někdo ubližuje, rodičům?

- ✓ Otázka č.15: Kdo si myslíš, že by ti nejvíce mohl pomoci a jak?

Podle obrázku 15, nejčastěji hledají děvčata pomoc u rodičů pak i u kamarádů. Děvčata jsou na svůj věk citově vyzrálejší než chlapci, dokážou se o problému poradit a snaží se situaci řešit, mají více vlastní iniciativy.

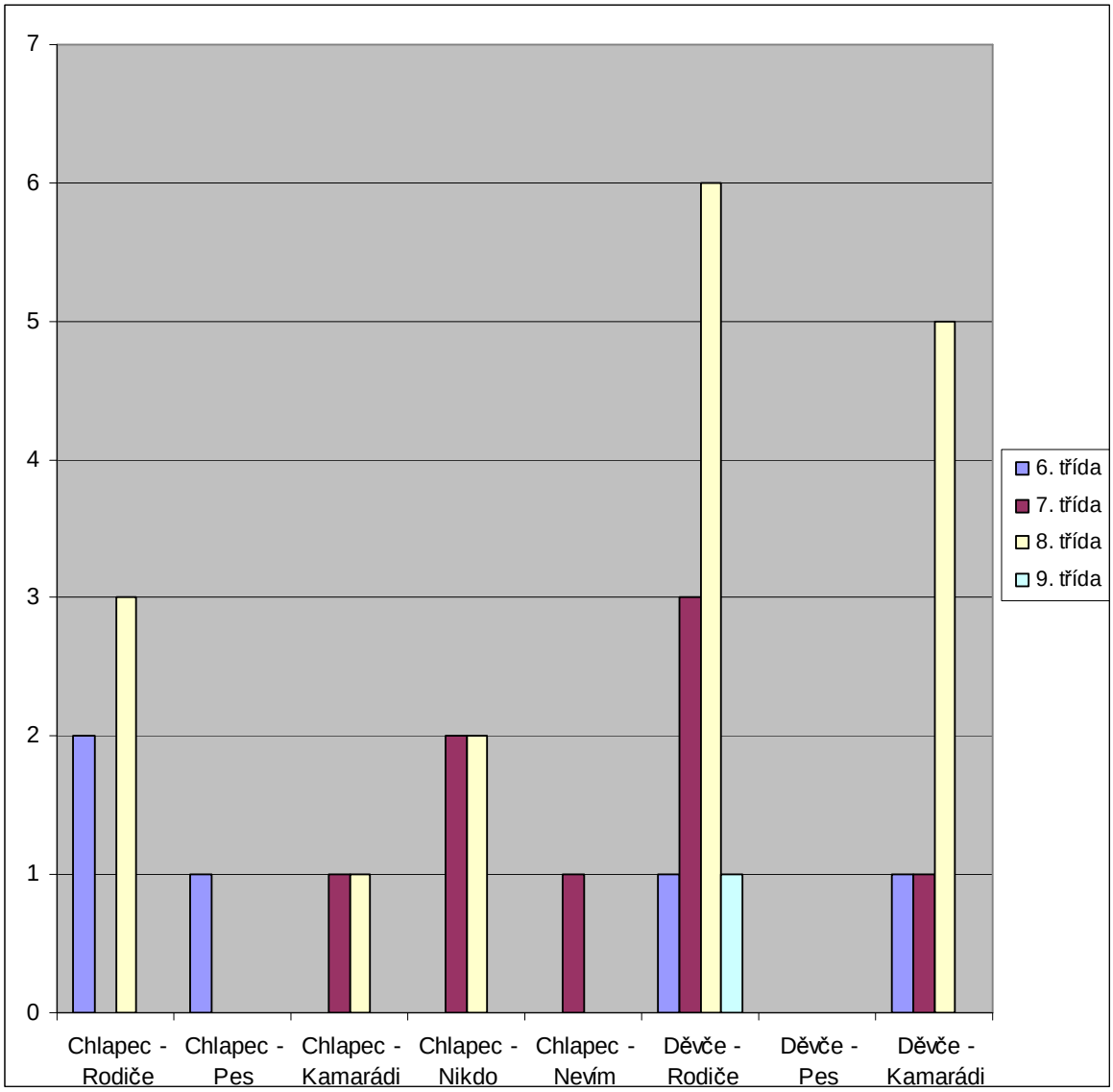

Obrázek 15 - Kdo si myslíš, že by ti nejvíce mohl pomoci a jak?

- ✓ Otázka č.16: Pil jsi už někdy alkohol? Jestli ano kolik ti bylo let? Nepil 10 let- 11 let - 12 let- 13 let-14 let

Z uvedených výsledků vyplývá, že 18 respondentů, tj. 23% dotazovaných nepilo alkohol, v 10 letech zkoušelo pití 15 respondentů, tj.19% dotazovaných, v 11 letech zkusilo pití 8 respondentů 10% dotazovaných, ve 12 letech to zkusilo 10 respondentů,c tj. 12% dotazovaných, ve 13 letech to zkusilo 11 respondentů, tj. 14% dotazovaných, ve 14 letech to zkusilo 8 respondentů,, tj. 10% dotazovaných dětí. Děti se setkávají s alkoholem v nízkém věku. Domnívám se, že se nejedná o chybu, za předpokladu, že získají vlastní zkušenost, která jim pomůže v prevenci nebo abstinenci v pozdějším věku.

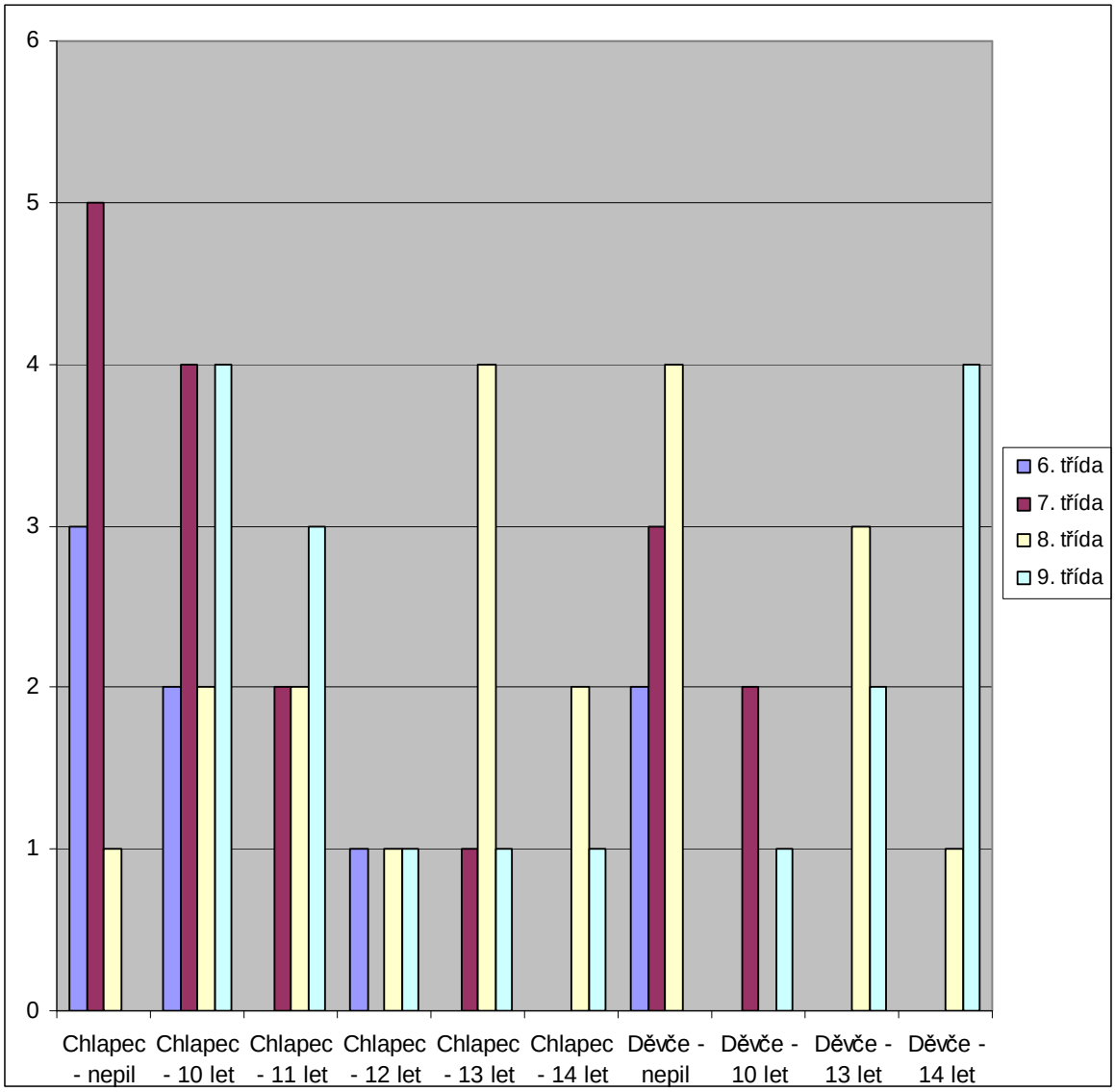

Obrázek 16 - Kdo si myslíš, že by ti nejvíce mohl pomoci a jak?

- ✓ Otázka č. 17: Piješ už ve svém věku alkohol? Ano Ne

	Chlapec - Ano	Chlapec - ne	Děvče - ano	Děvče - ne
6. třída	0	7	0	3
7. třída	5	7	5	3
8. třída	7	5	1	11
9. třída	6	4	1	6

Tabulka 11 - Piješ už ve svém věku alkohol?

U této otázky není jasně formulováno jestli respondent pije pravidelně nebo příležitostně. Proto z uvedených výsledků nelze vyčíst, jestli se jedná o problém nebo pouze o dětskou zvědavost. Z tabulky můžeme určit, že 25 respondentů, což je 32% dotazovaných pije alkohol. Zbylých 46 respondentů, tj. 60% nepije alkohol.

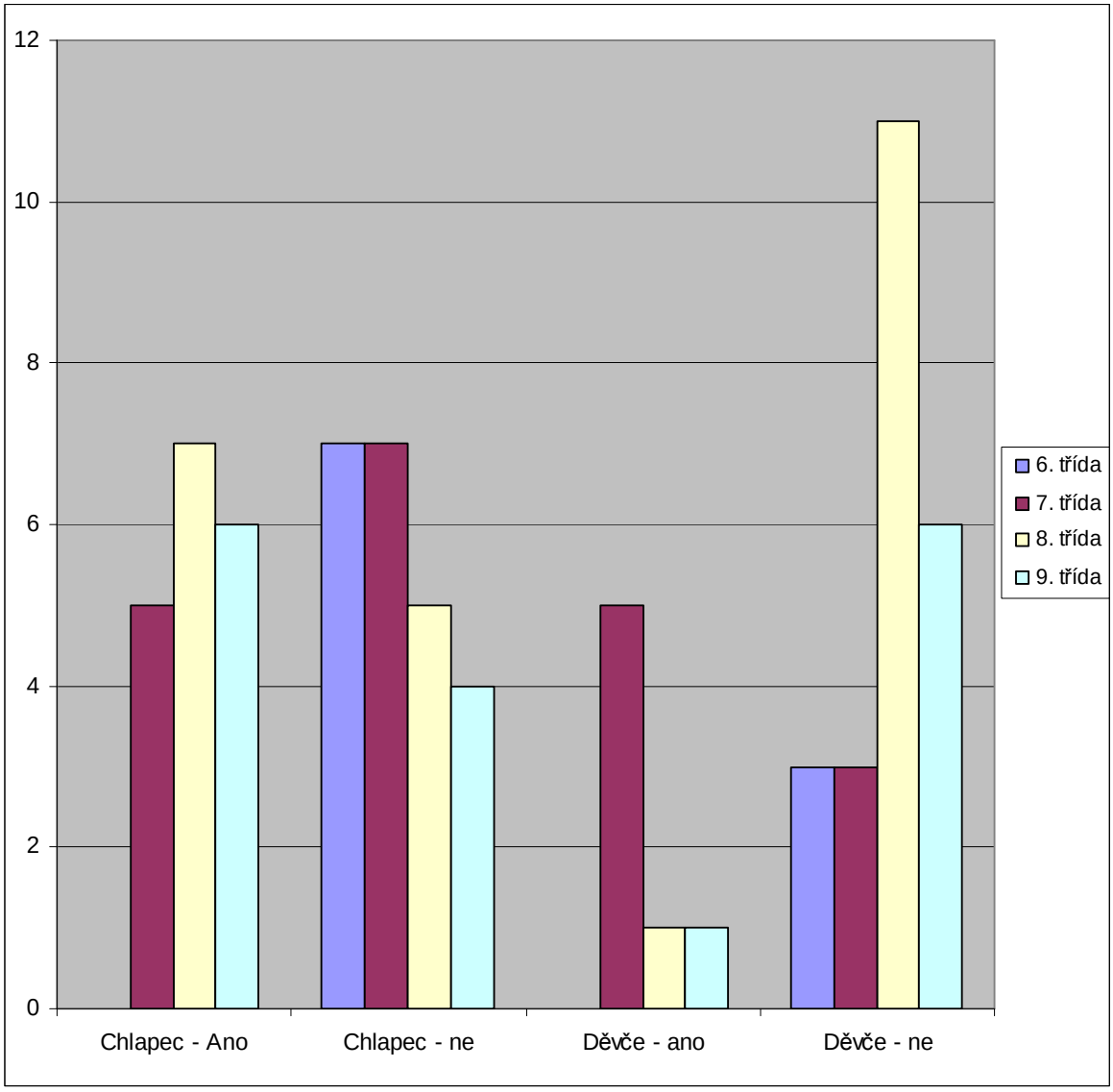

Obrázek 17 - Piješ už ve svém věku alkohol?

- ✓ Otázka č. 18: Alkoholické nápoje podle tebe jsou? Škodlivé- Neškodlivé- Zdraví prospěšné- Zdravé jen v malém množství

Z Obrázku 18 plyne, 36 respondentů, tj. 47% odpovědělo škodlivé, 5 respondentů, tj. 6% dotazovaných odpovědělo neškodlivé, 2 respondenti, tj. 3% dotazovaných odpověděli zdraví prospěšné, 28 respondentů, tj. 36% odpovědělo zdravé jen v malém množství. Výsledky této otázky jsou propojeny se zkušeností žáka s postojem žákových rodičů k požívání alkoholu. Respondenti, kteří uvedli že je neškodlivý jsou pravděpodobně z rodin, kde rodiče nepožívají alkoholické nápoje.

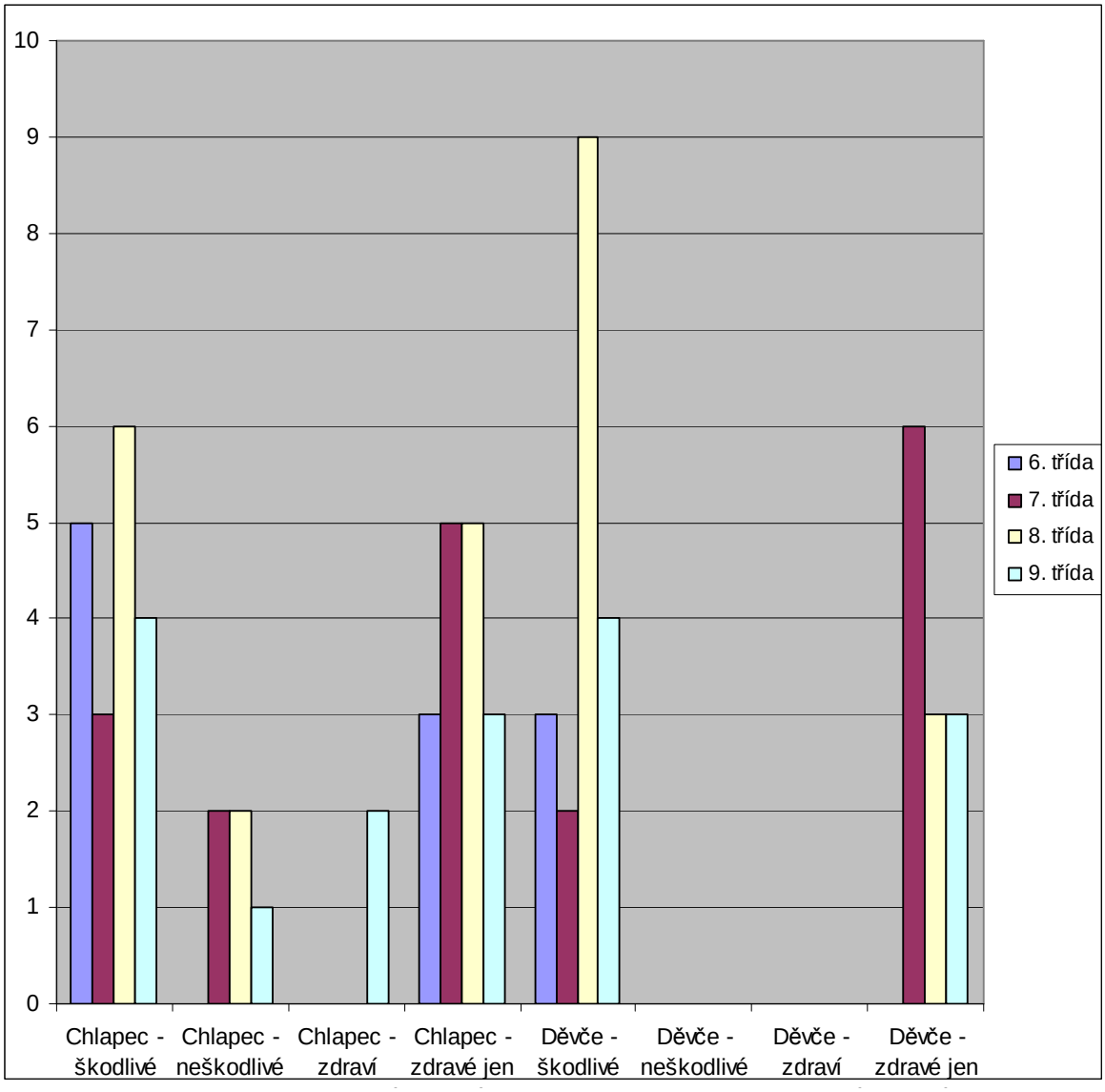

Obrázek 18 - Alkoholické nápoje podle tebe jsou?

✓ Otázka č. 19: Pijí tvoji rodiče alkohol? Ano Ne Občas

	Chlapec - Ano	Chlapec - ne	Chlapec - občas	Děvče - ano	Děvče - ne	Děvče - občas
6. třída	0	2	7	0	0	3
7. třída	2	1	9	2	0	6
8. třída	1	3	10	0	1	11
9. třída	3	1	6	0	3	4

Tabulka 12 - Pijí tvoji rodiče alkohol?

Z tabulky plyne, že u 8 respondentů rodiče pijí alkohol, což je 10% dotazovaných. 11 respondentů, tj. 14% odpovědělo, že nepijí rodiče alkohol, zbylých 56 respondentů, tj. 73% dotazovaných odpovědělo, že pijí rodiče občas.

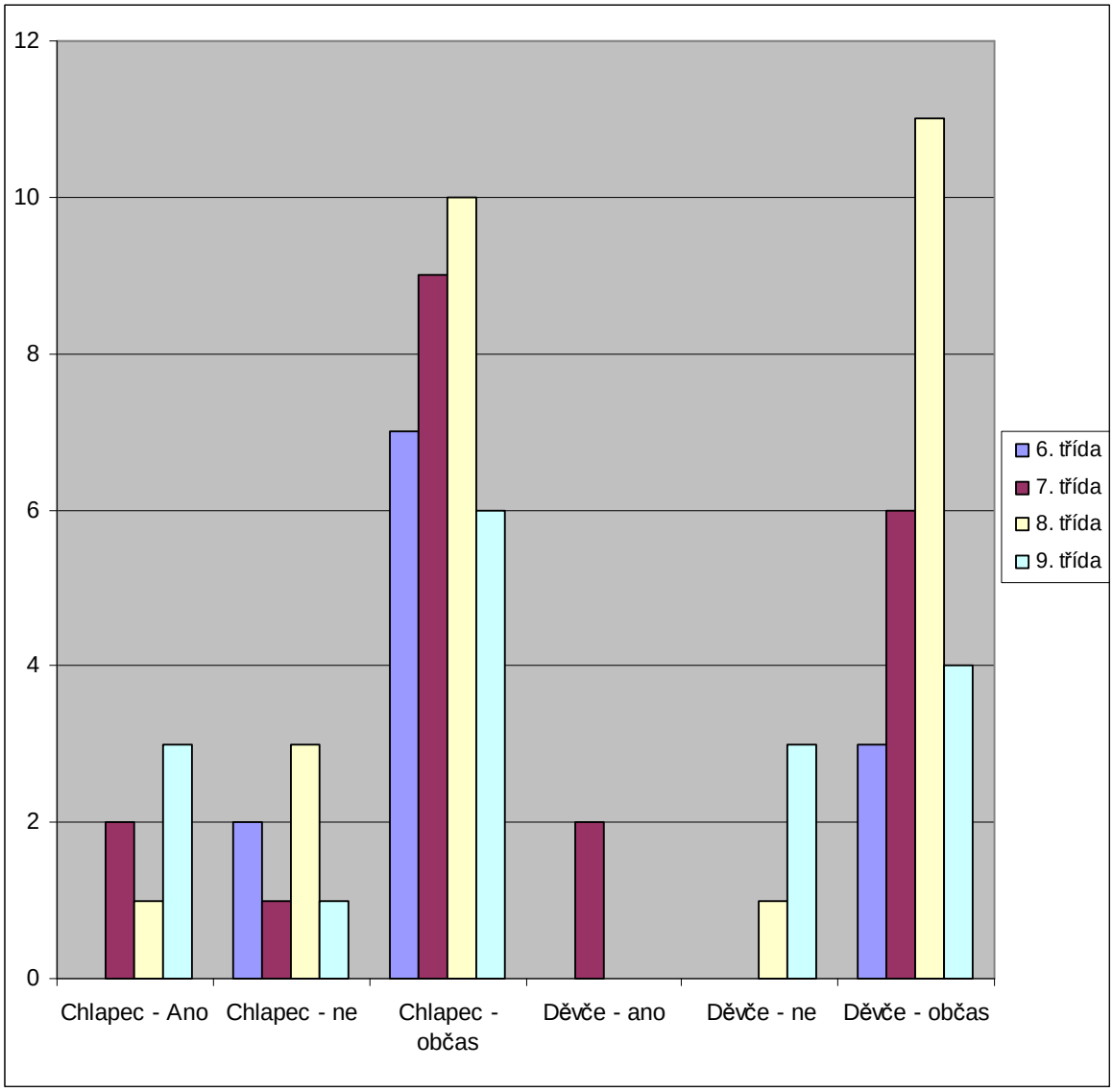

Obrázek 19 - Pijí tvoji rodiče alkohol?

- ✓ Otázka č. 20: Jestli ano, přibližně jak často? Vždy po jídle- Při příležitosti oslav- Jednou za den

Nejčastější odpovědí žáků je při příležitostech oslav odpovědělo 55 respondentů,tj. 71% dotazovaných. Objevuje se i odpověď vždy po jídle to odpověděl 1 respondent, tj. 1% dotazovaných. Odpověď jednou z den dopovědělo 5 respondentů, tj. 6% dotazovaných.

- ✓ Otázka č. 23: Zkoušel(a) jsi kouřit? Ano Ne

	Chlapec - Ano	Chlapec - ne	Děvče - ano	Děvče - ne
6. třída	5	3	1	2
7. třída	7	5	7	1
8. třída	7	6	7	5
9. třída	10	0	4	3

Tabulka 13 - Zkoušel(a) jsi kouřit?

Z výsledků z tabulky 13, na tuto otázku odpovědělo 73 respondentů ze 77, z toho 48 chlapců a děvčat zkusilo kouřit, což odpovídá 62% dotazovaných, z toho je 19 děvčat, tj. 25% ze všech dotazovaných a 29 chlapců, tj. 38% ze všech dotazovaných. Domnívám se, že děti jsou zvídavé a snaží se vyzkoušet všechno, co vidí a je pro ně lákavé. Dalším častým důvodem proč děti zkouší cigaretu, že všichni kolem respondenta kouří, a tak to chce zkusit i on.

- ✓ Otázka č. 24: Kouříš? Často- Příležitostně- Zřídka- Nikdy

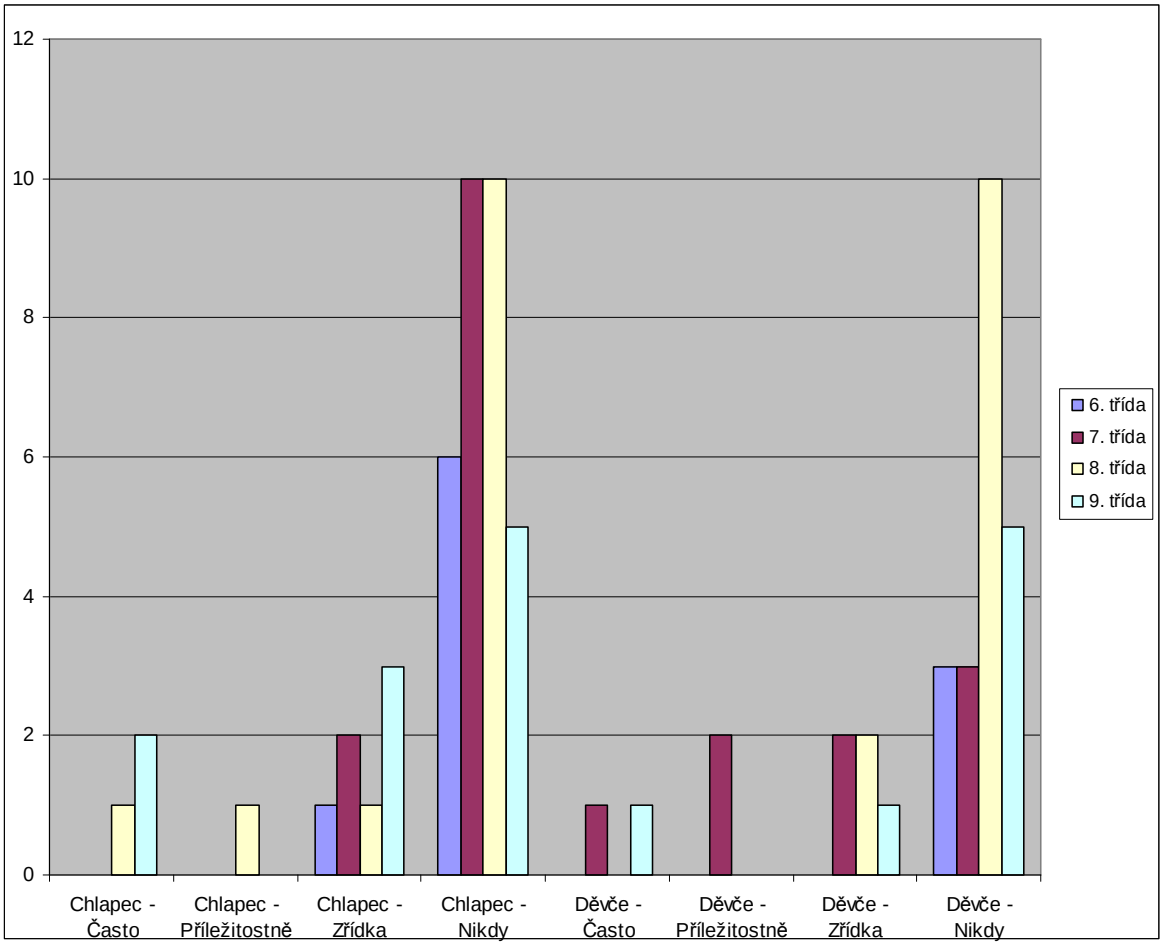

Obrázek 20 - Kouříš?

Nejčastější odpovědí respondentů je nikdy, tu odpovědělo 56 dotazovaných ze 77, to odpovídá téměř 73%. Řada respondentů zkusila cigaretu, ale nezůstala u kouření. 5 respondenti, tj. 6% dotazovaných kouří často, 3 respondenti, tj. 4% dotazovaných kouří příležitostně a 12 respondentů, tj. 16% dotazovaných kouří zřídka.

Důvodem, že tak málo dětí kouří je dobrá informovanost o problematice kouření ze strany rodičů nebo i školy. U zbývajících respondentů, může být příčina kouření parta, dítě se snaží do party zapadnout a svým vrstevníkům i vyrovnat.

- ✓ Otázka č. 25: Vyzkoušel(a) jsi někdy hru? (automaty, karty, počítačové hry) Ano Ne

	Chlapec - Ano	Chlapec - ne	Děvče - ano	Děvče - ne
6. třída	9	0	2	1
7. třída	10	1	7	1
8. třída	13	0	7	5
9. třída	10	0	4	3

Tabulka 14 - Vyzkoušel(a) jsi někdy hru?

Z výsledků plyne, že 62 chlapců a děvčat vyzkoušelo hru to je 80%, větší část respondentů tvoří chlapci a to 42 respondentů, tj. 54% dotazovaných, děvčat hraje hru 20, tj. 26% ze všech dotazovaných respondentů. Většina dětí si myslí, že počítačové hry jsou výborným způsobem zábavy, tráví u nich nejdříve čas, pokud prší, jsou-li nemocní, někdy jen proto aby se odreagovali. Jsou přesvědčeni, že si hrou rozvíjejí logické myšlení, rychlost reakce a motorické schopnosti. Jsem ale přesvědčena, že děti by se měli věnovat hraní her jen omezenou dobu, rodiče by na měli dohlížet, i na to jestli mají vhodnou hru, protože se může stát, že jim bude nahrazovat běžný život. Rozlišit hranici mezi koníčkem, zvýšeným užíváním a závislostí je velmi obtížné. Mezi hlavní příznaky patří především vzpírání se rodičovským zákazům a neschopnost dodržovat domluvený časový limit pro tuto činnost.

- ✓ Otázka č. 26: Myslíš si, že je snadné stát se závislým na hře? Ano Ne

	Chlapec - Ano	Chlapec - ne	Děvče - ano	Děvče - ne
6. třída	6	2	2	1
7. třída	10	0	6	1
8. třída	12	1	11	1
9. třída	8	2	5	2

Tabulka 15 - Myslíš si, že je snadné stát se závislým na hře?

Z odpovědí je viditelné, že asi 78% dotazovaných chlapců a děvčat, což odpovídá 60 respondentům, ví, jaká nebezpečí plynou ze závislosti na počítačových hrách. Pravděpodobně jsou dostatečně informováni jak od rodičů tak od pedagogů o možných důsledcích: onemocnění pohybového systému, obezita a špatné jídelní návyky, zatížení zraku, bolest hlavy způsobená očními problémy, zhoršení kvality mezilidských vztahů atp. Zbylých 10 respondentů, tj. 11% dotazovaných, neví nebo nepřizná, že je snadné stát se závislým na hře.

- ✓ Otázka č. 27. Jak často hraješ hry? Denně- občas- příležitostně

Ze 77 dotazovaných odpovědělo na otázku 65 respondentů, tj. 84% dotazovaných. Z grafu je viditelné, že 16 chlapců, tj.20% dotazovaných ze všech ročníků, hraje hry denně. Z těchto 16-ti chlapců je 6 z nich z 6. třídy z celkového počtu 9 chlapců, z toho plyne, že se může jednat o zvýšené užívání nebo náznak závislosti, to je ovšem obtížně rozlišitelné. U těchto žáků je důležité sledovat příznaky stavu. Měli by být více informováni rodiči nebo pedagogy na možná rizika, která sebou závislost na hře přináší. 25 respondentů hraje občas, tj. 32% dotazovaných, příležitostně hraje 24 respondentů, tj. 31% dotazovaných.

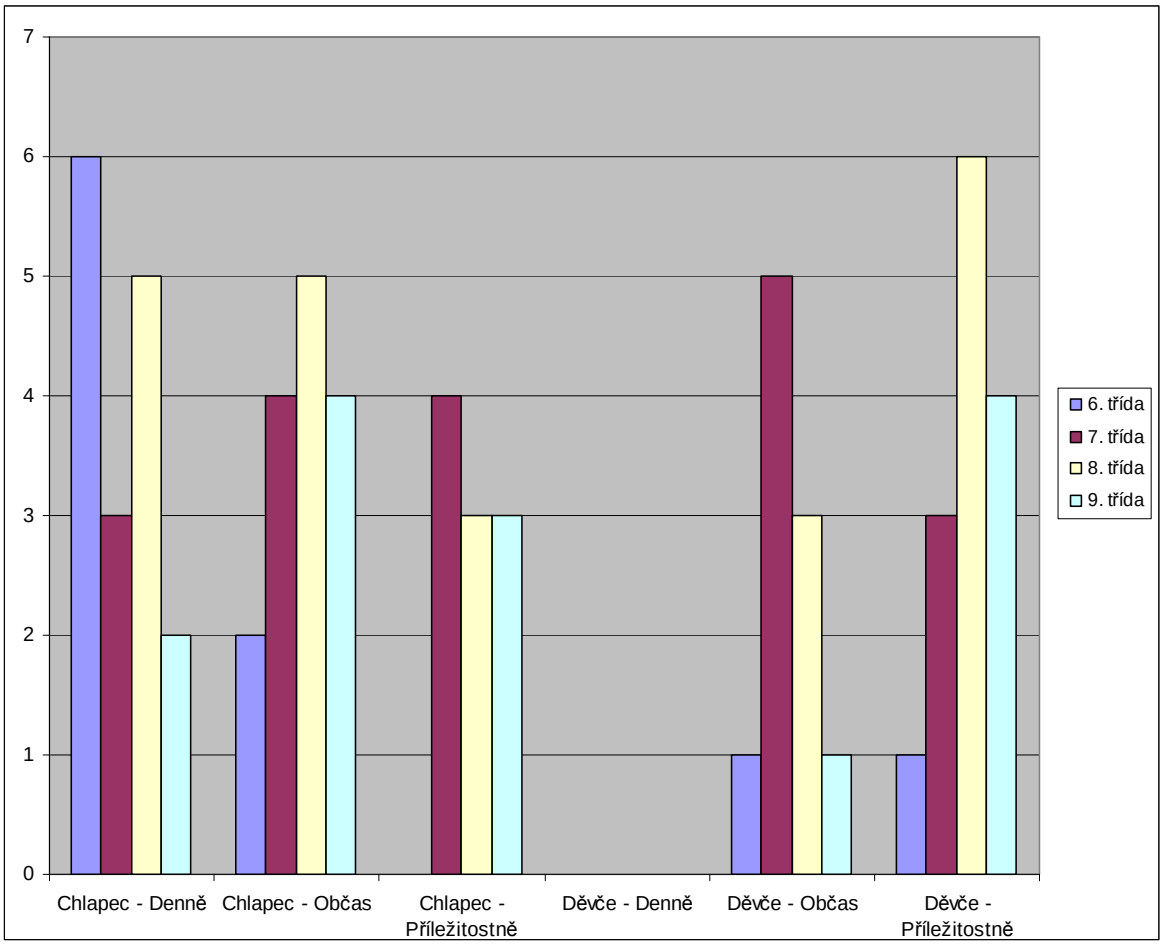

Obrázek 21 - Jak často hraješ hry?

- ✓ Otázka č. 27: Domácí násilí, násilí ve vztahu je:

  a) hádka partnerů, manželů (či jejich vzájemné napadání)

  b) takové jednání jednoho z partnerů, které za použití moci a kontroly v druhém vzbuzuje strach. Má podobu fyzickou, psychickou, ekonomickou i sexuální.

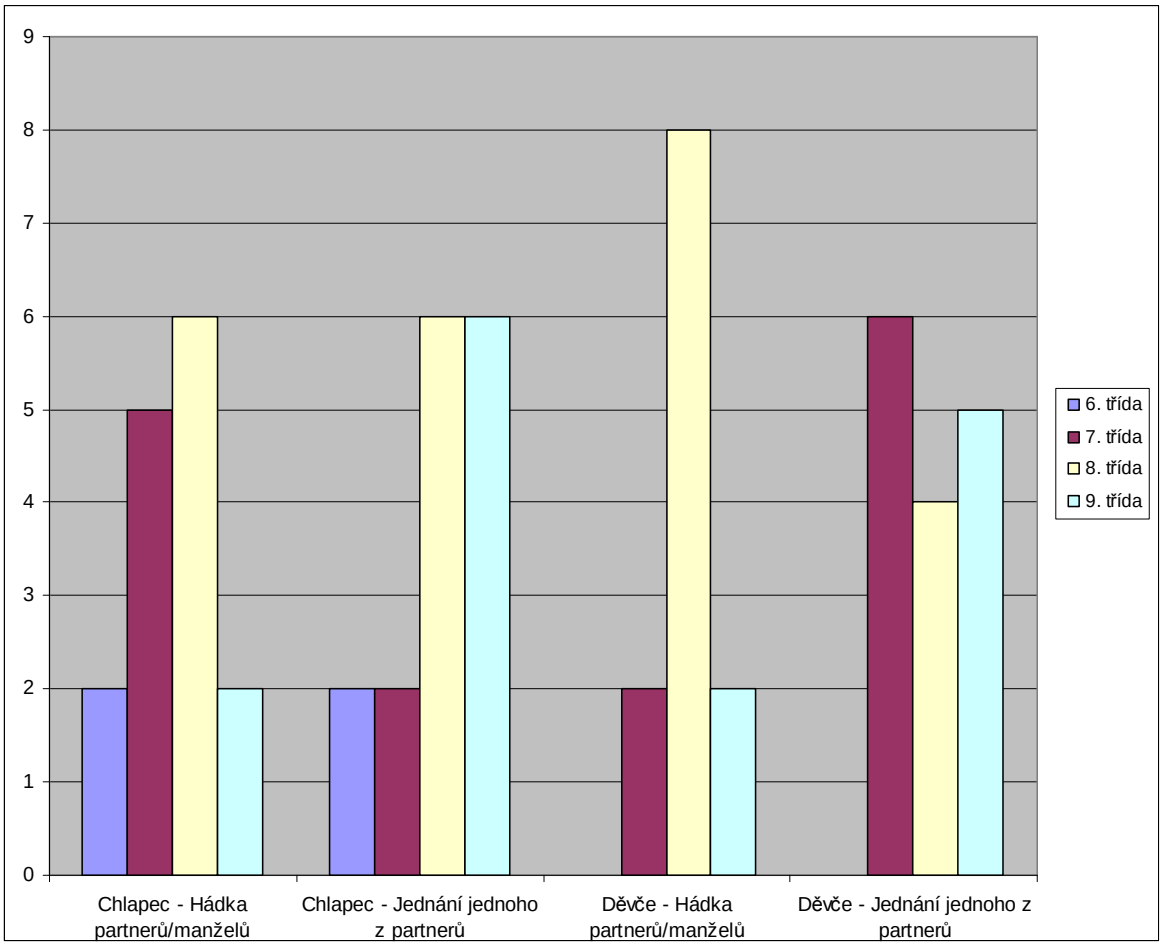

Obrázek 22 – Domácí násilí, násilí ve vztahu je

Z průzkumu jsem si potvrdila, že 27 respondentů, tj. 35% dotazovaných, považují hádky mezi partery za násilí, z čehož plyne, že se rodiče před dětmi asi hodně a silně hádají i opakované. Osobně považuji za chybu, když jsou děti svědky hádek. Děti, které jsou svědky násilí v rodině, jsou ohroženy řadou psychických, emočních, sociálních a zdravotních problémů. Příznaky které můžeme u dětí shledat, trpí velmi často poruchami chování a emocionálními potížemi, úzkostmi, depresemi, nízkým sebevědomím, psychosomatickými obtížemi (bolesti hlavy, břicha, horečka nejasného původu). Mají nedůvěru k cizím lidem a zhoršené školní výsledky, straní se kolektivu nebo naopak bývají ke svým spolužákům agresivní.Tyto děti prožívají strach, bezmoc, hněv a často neví, jak se s těmito pocity vyrovnat. 31 respondentů, tj. 40% dotazovaných zvolilo variantu b.

- ✓ Otázka č. 28: Domácí násilí, násilí ve vztahu:

  a) je soukromou záležitostí, ať si každý zvolí, jak se chová

  b) nelze tolerovat, je to trestný čin

	Chlapec - Je soukromou záležitostí	Chlapec - Nelze tolero-vat	Děvče - Je soukromou záležitostí	Děvče - Nelze tolerovat
6. třída	2	2	1	0
7. třída	2	4	0	8
8. třída	3	10	3	9
9. třída	2	7	0	7

Tabulka 16 - Domácí násilí, násilí ve vztahu

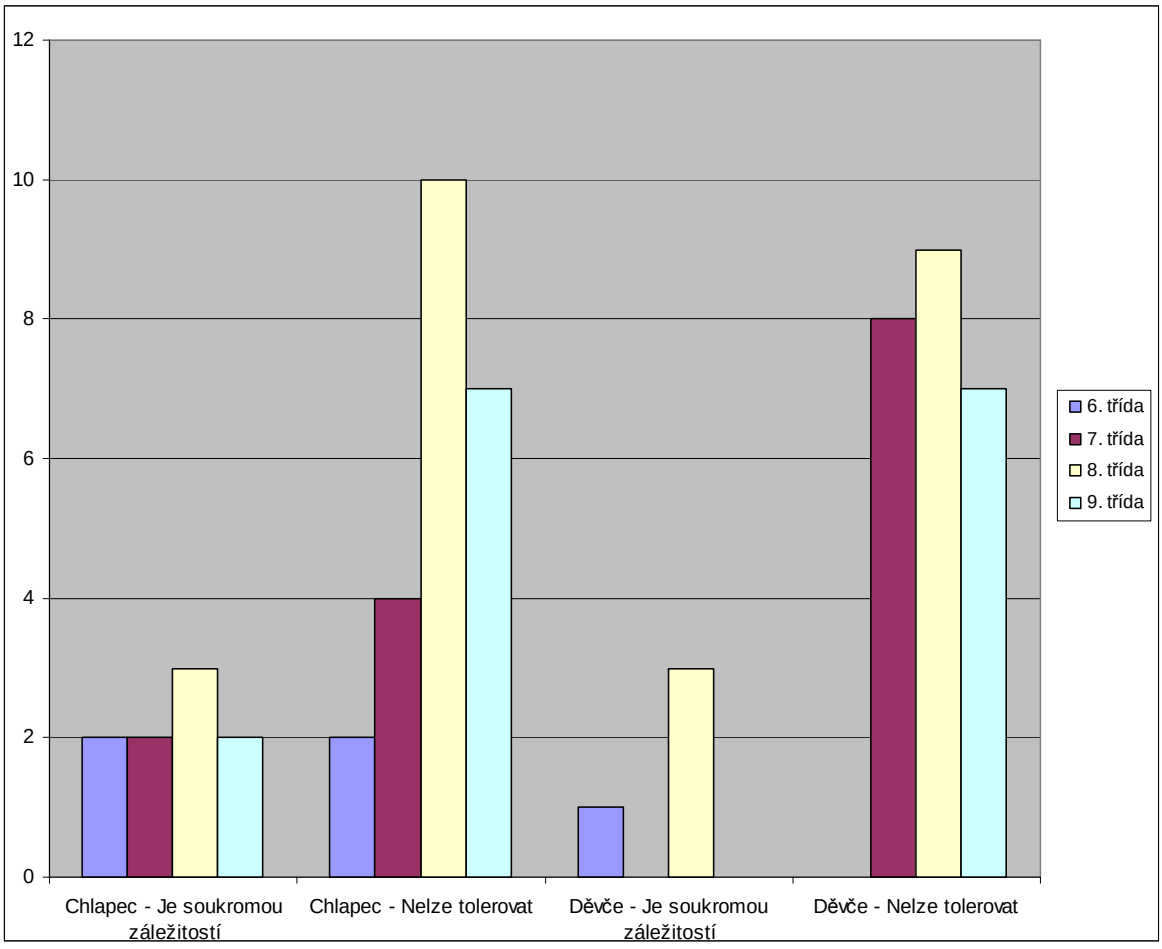

Obrázek 23 - Domácí násilí, násilí ve vztahu

Nečastější odpovědí u této otázky je, že nelze tolerovat, to odpovědělo 47 respondentů což je 61% dotazovaných, 13 respondentů, tj. 17% dotazovaných se přiklonilo k odpovědi soukromá záležitost. Může se jednat o strach promluvit o násilí které se děje v rodině, mohou mít obavy i o rodiče, který je násilím ohrožen, bojí se také o sebe a trpí rozporuplnými pocity - nenávidí rodiče, který se dopouští násilí, ale zároveň jej mají rády. 47 respondentů, tj. 61% dotazovaných odpovědělo nelze tolerovat.

- ✓ Otázka č. 29: Zkušenost s násilím

  a) nikdy jsem o domácím násilí neslyšel/a

b) znám domácí násilí jen z televize

c) vím o domácím násilí ve svém okolí

d) vím o násilí ve vztahu své kamarádky/kamaráda/spolužáků

e) zažil/a jsem domácí násilí ve své rodině (u rodičů)

f) zažil/a jsem sám/sama násilí ve vztahu s přítelem/přítelkyní

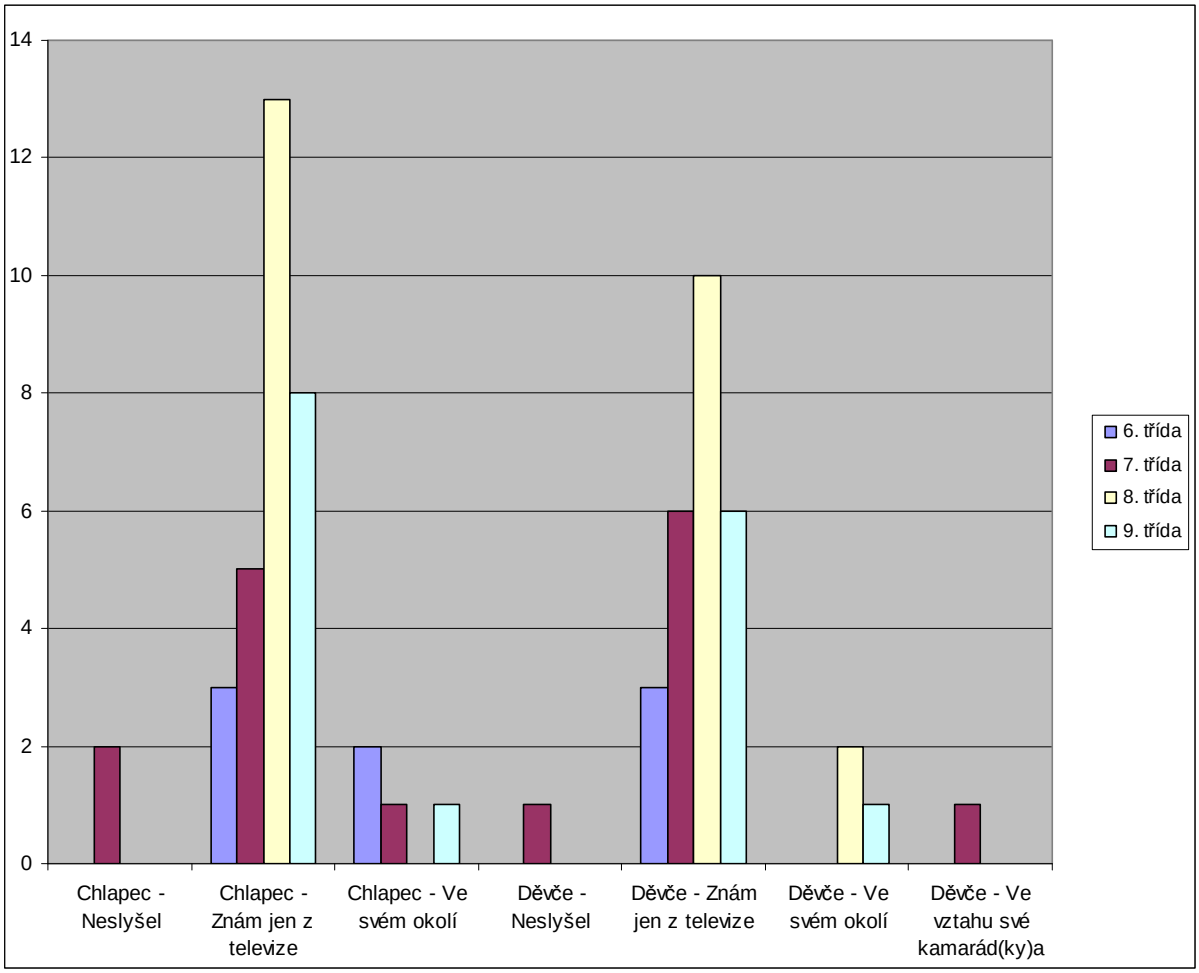

Obrázek 24 - Zkušenost s násilím

Z výsledků plyne, že 54 respondentů, tj. 70% dotazovaných dětí se s násilím setkává především prostřednictví televize, pravděpodobně tráví velké množství času u televize. Průzkum taky upozorňuje, že žáci znají násilí i ze svého okolí, 7 respondentů, tj. 9% dotazovaných. Odstrašujícím příkladem je, když dítě je přítomné u násilí mezi rodiči, tím může být narušeno psychické a fyzické zdraví dítěte. Domácí násilí mezi rodiči jsou spouštěčem šikany ve třídě, z klidných a uzavřených dětí se stanou agresivní a naopak. Neslyšeli 3 respondenti, tj. 4% dotazovaných.

4.8 Diskuze

V této části práce bych chtěla zrekapitulovat předem stanovené hypotézy, které jsou konfrontovány se získanými výsledky.

První hypotéza zní: Šikanováni jsou více chlapci než dívky?

S tímto tvrzením koresponduje otázka č.7, 12. Na otázku č. 12: Ubližuje ti někdo ze školy? Na otázku odpovědělo celkem 73 dětí, tj. 95% ze všech dotazovaných. Z výsledků je patrné, že 8 obětí, tj. 13% dotazovaných tvoří chlapci a 2 oběti jsou dívky, tj. 3% ze všech dotazovaných. Na otázku č. 7: Ubližoval nebo ubližuje někdo ze třídy tobě? Na tuto otázku odpovědělo taktéž 73 respondentů, tj. 95% dotazovaných. Z toho 10 obětí je tvořeno chlapci, tj. 13% dotazovaných, 3 oběti jsou dívky, tj. 4%. Výsledky potvrzují stanovenou hypotézu, že chlapci mají agresivnější chování, proto u pohlaví mužského převládá šikana. Z otázky č. 8 a jejich výsledků, bylo zjištěno, že nejčastějším projevem šikany je verbální nepřímá., pomluvy. Z výsledků je patrné, že nejvíce je šikana mezi žáky 6. a 7. třídy. U chlapců Děti, které jsou podceňovány, považovány za slabé, jsou častěji oběťmi šikany, protože se odlišují od ostatních. V některých případech je chyba i na opatřeních školy, protože dochází k zastrašování mezi pedagogy ve sboru, což špatný příklad pro děti. Někteří učitelé jsou názoru, že všechno ostatní kromě nejzávažnějších případů šikanování, je součásti procesu dospívání, proto s příznaky šikany nic nedělají

Druhá hypotéza zní: Kouří více dívek než chlapců? Tato hypotéza byla zhodnocena na základě otázky č.24. Na otázku odpovědělo 72 respondentů, čili dětí, tj. 94% dotazovaných. Ze zjištěných údajů vyplývá, že 11 respondentů, tj. 14% dotazovaných chlapců a 9 respondentů tj. 12% dotazovaných dívek kouří. Hypotéza se dle zjištěných údajů nepotvrdila, z toho plyne, že chlapci jsou více ovlivnitelní názory vrstevníků, že se více snaží o zapadnutí do party (podle odpovědí na otázku č. 4), být akceptováni, přijímáni jinými vrstevníky.

Třetí hypotéza zní: Hry hrají více chlapci než dívky? Tato hypotéza byla zhodnocena na základě otázky č. 27. Na otázku odpovědělo 65 respondentů, tj. 84% všech dotazovaných. Ze zjištěných údajů plyne, že 41 respondentů, tj. 53% dotazovaných je chlapců. Zbylých 24 respondentů, tj. 31% dotazovaných je dívek. Hypotéza se dle zjištěných údajů potvrdila, chlapci mají více v oblibě hry, a to především ti chlapci, kteří nemají kamarády, nepatří do part, často i kouří. Snaží se proto vytvořit svůj virtuální svět, který je pro něho bezpečný, může se v něm pohybovat aniž by mu někdo ubližoval, ponižoval.

ZÁVĚR

V této práci byla řešena problematika sociálně patologických jevů. Protože se jedná o tématiku velmi obsáhlou a rozmanitou, rozhodla jsem se, že se budu věnovat jen těm patologickým jevům, které se nejčastěji vyskytují mezi žáky na základní škole. Cílem práce bylo získat informace o sociálně patologických jevech a v praktické části pomocí anonymního dotazníku zjistit četnost jevů na škole. Určit do jaké míry mají žáci základní školy zkušenosti s požíváním alkoholu, cigaret, s šikanou, jaký vztah mají k počítačovým hrám. Zda o jejich experimentech s návykovými látkami vědí rodiče.

V teoretické části jsem svou pozornost věnovala informacím, poznatkům a definicím, které popisují sociálně patologické jevy, které se nejčastěji vyskytují mezi žáky. Pozornost byla věnována i příčinám, příznakům a důsledkům jevů. Neopomenula jsem ani na prevenci těchto jevů na základních školách.

Praktická část představuje samotný výzkum, kde jsem využila techniku dotazníku. Výzkum byl proveden mezi žáky šesté, sedmé, osmé a deváté třídy. Tuto věkovou kategorii jsem si vybrala proto, že je to právě období dospívání, kdy žáci velmi rádi experimentují.

Kdybych měla svůj výzkum shrnout, tak se jedná o mé první výzkumné šetření, které jsem učinila na své mateřské základní škole, protože řadu pedagogů znám a mám vztah i k samotné škole. Hypotéza 1.Šikanováni jsou více chlapci než dívky? Tato hypotéza byla potvrzena. Hypotéza 2. Kouří více dívek než chlapců? Nebyla potvrzena. Hypotéza 3. Hry hrají více chlapci než dívky? Hry hrají častěji ty děti, které nemají dobrého kamaráda a nejsou v žádné partě. Poslední 3. hypotéza byla potvrzena.

Z výsledků šetření plyne, že na základní škole se sociálně patologické jevy vyskytují, a to jak ve formě šikany v 6. a 7. třídě, projevující se nejvíce verbálně nepřímě formou pomluv. Dalším zastoupením sociálně patologického jevu je i kouření a to u 20 respondentů, také převažující u chlapců. Počítačové hry hrají především chlapci 41, tj. 53% dotazovaných , kteří nemají kamarády a nepatří do žádné party. Počítačovou hrou si snaží vytvořit virtuální svět, který by byl pro něj bezpečný. Z výsledků výzkumu je patrné, že 15 respondentů zkusilo alkohol v 10-ti letech, alkohol pije pravidelně jen 25 respondentů, což je 32% dotazovaných. Výsledky výzkumu nejvíce upozorňují na šikanu v 6. 7. třídě, proto budu informovat výchovné poradce na základní škole, o dané situaci, aby zajistil opatření, které by zlepšili situaci té dané třídy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

[1] Pokorný, V., Telcová, J., Tomko, A., Prevence sociálně patologických jevů: manuál praxe. 3. vyd. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. 186 s. ISBN 80-8656-804-0

[2] Nešpor, K., Csémy, L., Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat, jak je zvládat. 2. vyd. Praha: Sportpropag, 1992, 159s.

[3] http://www.msmt.cz/vzdelavani/prevence-ptj

[4]http://www.msmt.cz/socialni-programy/strategie-prevence-socialne-patologickych-jevu-u-deti-a

[5] http://aplikace.msmt.cz/HTM/MBSTRATEGIE2005_2008web.htm

[6] http://www.poradenskecentrum.cz/mpp.php

[7] Říčan, P., Janošová, P. Jak na šikanu. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 155 s. ISBN 978-80-247-2991-6

[8] Říčan, P., Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-7178-049-9

[9] Kolář, M., Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc. 1. vyd. Praha: Portál, 1997. 127 s. ISBN 80-7178-123-1

[10] Bendl, S., Prevence a řešení šikany ve škole. 1. vyd. Praha: ISV, 2003. 197 s. ISBN 80-86642-08-9

[11] Field, Evelyn, M., Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele. 1. vyd. Praha: Ikar, 2009. 311 s. ISBN 978-80-249-1176-2

[12] Elliottová, M., Jak ochránit své dítě. 3. vyd. Praha: Portál, 2000. 160 s. ISBN 80-7178-419-2

[13] Spalková, D., Postavme se šikaně: Šikana a jak ji čelit, pohled očima vrstevníků.1. vyd. Liberec: Alfa marketing, 2007. 64 s.

[14] Bourcet, S., Gravillonová, I., Šikana ve škole, na ulici, doma: jak bránit své dítě. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006. 71 s. ISBN 80-00-01552-8

[15] Vaničková, E., Interpersonální násilí na dětech. 1. vyd. Praha: Úřad vlády ČR, 2009. 37 s. ISBN 978-80-7440-001-8

[16] Kratz, Hans- Júrgen, Mobbing: jak ho rozpoznat a jak mu čelit. Praha: Management Press, 2005. 131 s. ISBN 80-7261-127-5

[17] Skála, J., Závislost na alkoholu a jiných drogách.1. vyd. Praha: Avicenum, 1987. 206 s.

[18] http://www.dotaznik-online.cz/zaklady-dotazniku.htm

[19] http://www.dotaznik-online.cz/uzavrene-otazky.htm

[20] http://www.dotaznik-online.cz/otevrene-otazky.htm

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Navštěvuješ rád(a) svou třídu? 40
Obrázek 2 - Máš ve třídě dobrého kamaráda? Ano ne 41
Obrázek 3 - Jaké bylo tvoje poslední vysvědčení? 42
Obrázek 4 - Patříš ve vaší třídě do nějaké party? Ano Ne 43
Obrázek 5 - Byl(a) jsi svědkem toho, že je ubližováno tvému spolužákovi jinými spolužáky ze školy? 44
Obrázek 6 - Ubližoval nebo ubližuje někdo ze třídy tobě? 45
Obrázek 7 - Jak ti ubližují? - Chlapci 46
Obrázek 8 - Jak ti ubližují? - Dívky 47
Obrázek 9 - Jak často ti bylo ubližováno? 48
Obrázek 10 - Kde se to děje? - Chlapci 49
Obrázek 11 - Kde se to děje? - Dívky 50
Obrázek 12 - Ubližuje ti někdo ze školy? 51
Obrázek 13 - Řekl(a) jsi o tom někomu? 52
Obrázek 14 - Řekl(a) bys o tom, že ti někdo ubližuje, rodičům? 53
Obrázek 15 - Kdo si myslíš, že by ti nejvíce mohl pomoci a jak? 54
Obrázek 16 - Kdo si myslíš, že by ti nejvíce mohl pomoci a jak? 55
Obrázek 17 - Piješ už ve svém věku alkohol? 56
Obrázek 18 - Alkoholické nápoje podle tebe jsou? 57
Obrázek 19 - Pijí tvoji rodiče alkohol? 58
Obrázek 20 - Kouříš? 59
Obrázek 21 - Jak často hraješ hry? 61
Obrázek 22 – Domácí násilí, násilí ve vztahu je 62
Obrázek 23 - Domácí násilí, násilí ve vztahu 63
Obrázek 24 - Zkušenost s násilím 64

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Navštěvuješ rád(a) svou třídu? 40
Tabulka 2 - Oznámkuj známkou od jedničky do pětky. 1 2 3 4 5 40
Tabulka 3 - Máš ve třídě dobrého kamaráda? Ano ne 41
Tabulka 4 - Patříš ve vaší třídě do nějaké party? Ano Ne 42
Tabulka 5 - Byl(a) jsi svědkem toho, že je ubližováno tvému spolužákovi jinými spolužáky ze školy? 43
Tabulka 6 - Ubližoval nebo ubližuje někdo ze třídy tobě? 44
Tabulka 7 - Jak často ti bylo ubližováno? 47
Tabulka 8 - Ubližuje ti někdo ze školy? 50
Tabulka 9 - Řekl(a) jsi o tom někomu? 51
Tabulka 10 - Řekl(a) bys o tom, že ti někdo ubližuje, rodičům? 52
Tabulka 11 - Piješ už ve svém věku alkohol? 55
Tabulka 12 - Pijí tvoji rodiče alkohol? 57
Tabulka 13 - Zkoušel(a) jsi kouřit? 59
Tabulka 14 - Vyzkoušel(a) jsi někdy hru? 60
Tabulka 15 - Myslíš si, že je snadné stát se závislým na hře? 60
Tabulka 16 - Domácí násilí, násilí ve vztahu 63

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: NÁZEV PŘÍLOHY

Dotazník „Prevence sociálně patologických jevů“

K sociálně patologickým jevů patří.: šikana, nedrogové závislosti, drogové závislosti,…. Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně, ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co je ti nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí - strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci, bije tě. Ale může ti znepříjemňovat život i jinak, pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšímali si tě. Šikanování se děje skrytě a my se o něm můžeme dozvědět pozdě nebo vůbec ne.

"Droga" znamená i alkohol nebo marihuanu nebo kombinaci různých drog.

Proto potřebujeme tvoji pomoc a prosíme tě, abys vyplnil(a) anonymně (tajně) tento dotazník.

Škola

..... Datum ..... Třída ..... Pohlaví/chlapec, děvče/ : .....

Instrukce: Zakroužkuj nebo podtrhni odpověď, která je pravdivá.

Nepodepisuj se!

1. Navštěvuješ rád(a) svou třídu? Ano Ne Oznámkuj známkou od jedničky do pětky. 1 2 3 4 5

2. Máš ve třídě dobrého kamaráda? Ano Ne

3. Jaké bylo tvoje poslední vysvědčení? - jedničky a dvojky, případně samé jedničky; - několik trojek; - několik čtyřek; - jedna i více pětek.

4. Patříš ve vaši třídě do nějaké party? Ano Ne

5. Jakou známku jsi dostal(a) na vysvědčení z chování? - jedničku - dvojku - trojku

6. Byl(a) jsi svědkem toho, že je ubližováno tvému spolužákovi jinými spolužáky ze školy?

Ano Ne

7. Ubližoval nebo ubližuje někdo ze třídy tobě? Ano Ne

8. Jak ti ubližují? (Stačí, když zaškrtneš, co se ti stalo, ale můžeš to popsat i vlastními slovy. Ignorování - posměch - pomluvy - ponižování - nadávky - bití - fackování - kopání - rány pěstí - Jinak - jak?

9. Zamysli se a napiš, jak často ti bylo ubližováno: - Téměř každý den - Téměř každý týden - Asi jednou do měsíce

10. Kde se to děje? Ve třídě - na chodbě - v šatně - na WC - v jídelně - družině - cestou do školy nebo ze školy - v tělocvičně - na hřišti - Pokud jinde, tak kde?

12. Ubližuje ti někdo ze školy? Ano Ne

13. Řekl(a) jsi o tom někomu? Ano Ne

14. Řekl(a) bys o tom, že ti někdo ubližuje, rodičům? Ano Ne

15. Kdo si myslíš, že by ti nejvíce mohl pomoci a jak?

16. Pil jsi už někdy alkohol? Jestli ano kolik ti bylo let? Nepil 10 let- 11 let -12 let- 13 let- 14 let

17. Piješ už ve svém věku alkohol? Ano Ne

18. Alkoholické nápoje podle tebe jsou? Škodlivé- Neškodlivé- Zdraví prospěšné- Zdravé jen v malém množství

19. Pijí tvoji rodiče alkohol? Ano Ne Občas

20. Jestli ano, přibližně jak často? Vždy po jídle- Při příležitosti oslav- Jednou za den

21. Cítil(a) jsi touhu nebo nutkání užívat drogu?

Ne - Někdy – Často

22. Nedokázal(a) jste se ve vztahu k droze ovládat? (Vzali jste si ji i tehdy, když to bylo nevhodné, nebo jste si vzali víc, než jste původně chtěli?)

Ne - Někdy – Často

23. Zkoušel(a) jsi kouřit? Ano Ne

24. Kouříš? Často- Příležitostně- Zřídka- Nikdy

25. Vyzkoušel(a) jsi někdy hru? (automaty, karty, počítačové hry) Ano Ne

26. Myslíš si, že je snadné stát se závislým na hře? Ano Ne

27. Jak často hraješ hry? Denně- občas- příležitostně

27. Domácí násilí, násilí ve vztahu je:

a) hádka partnerů, manželů (či jejich vzájemné napadání)

b) takové jednání jednoho z partnerů, které za použití moci a kontroly v druhém vzbuzuje strach. Má podobu fyzickou, psychickou, ekonomickou i sexuální.

28. Domácí násilí, násilí ve vztahu:

a) je soukromou záležitostí, ať si každý zvolí, jak se chová

b) nelze tolerovat, je to trestný čin

29. Zkušenost s násilím

a) nikdy jsem o domácím násilí neslyšel/a

b) znám domácí násilí jen z televize

c) vím o domácím násilí ve svém okolí

d) vím o násilí ve vztahu své kamarádky/kamaráda/spolužáků

e) zažil/a jsem domácí násilí ve své rodině (u rodičů)

f) zažil/a jsem sám/sama násilí ve vztahu s přítelem/přítelkyní